

ZAGINIONE - OCALONE

Szczecińska kolekcja
starożytności pomorskich

LOST - SAVED

The Pomeranian Antiquities
Collection of Szczecin.

ZAGINIONE – OCALONE

Szczecińska kolekcja starożytności pomorskich

LOST – SAVED

The Pomeranian Antiquities Collection of Szczecin

Szczecin 2012

Redakcja:

Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska-Skoczka

Redakcja wydawnicza:

Dorota Cyngot

Tłumaczenie:

Beata Zawadka, Arkadiusz Marciniak (rozdział 4.2)

Recenzenci:

prof. dr hab. Wojciech Dzieduszycki, dr hab. prof. UAM Arkadiusz Marciniak

Zdjęcia w częściach katalogowych:

Grzegorz Solcecki/Arkadiusz Piątek, Mieszko Pawłowski (poz. 46, 48 i 172)

Muzeum Narodowe w Szczecinie – Instytucja Kultury
Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego
współprowadzona przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Projekt okładki:

Agnieszka Kontor

Projekt publikacji, skład i druk:

XPRESS Sp. z o.o.

Projekt „Zaginione – Ocalone. Szczecińska kolekcja starożytności pomorskich” zrealizowany został w ramach Programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo Kulturowe”

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków
Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego
na 2012 rok

Copyright by Muzeum Narodowe w Szczecinie and Authors

ISBN 978-83-63365-20-2

Spis treści / Table of Contents

Od Redakcji / Editorial Note	3
1. Dzieje zbiorów / The History of Collections	7
1.1. Krzysztof Kowalski, Władysław Filipowiak <i>Dawne zbiory archeologiczne Muzeum Narodowego w Szczecinie</i> <i>The Former Archaeological Collections of the National Museum in Szczecin .....</i>	9
2. Epoka kamienia / The Stone Age	35
2.1. Tadeusz Galiński <i>Wprowadzenie do problematyki kulturowej zabytków mezolitycznych</i> <i>The Cultural Issues as Related to the Mesolithic Antiquities: An Introduction .....</i>	37
2.2. Zofia Sulgostowska <i>Paleolityczne (?) i mezolityczne wytwory z kości i poroża osadzone z dawnej kolekcji</i> <i>starożytności pomorskich w aspekcie technologiczno-surowecowym, użytkowym i symbolicznym</i> <i>The Paleolithic (?) and Mesolithic Bone and Antlers Artefacts Preserved from the Former</i> <i>Pomeranian Antiquities Collection: the Technological-Raw Material, Utilitarian and Symbolic Aspects .....</i>	47
2.3. Krzysztof Kowalski, Agnieszka Matuszewska <i>Wprowadzenie do problematyki kulturowej zabytków neolitycznych</i> <i>The Cultural Issues as Related to the Neolithic Antiquities: An Introduction .....</i>	69
2.4. Tadeusz Galiński, Marcin Dziewanowski, Krzysztof Kowalski <i>Epoka kamienia – katalog zabytków</i> <i>The Stone Age – Catalogue of the Archaeological Finds .....</i>	81
3. Epoka brązu – wczesna epoka żelaza The Bronze Age – Early Iron Age	101
3.1. Dorota Kozłowska-Skoczka <i>Wprowadzenie do dziejów zbiorów z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza</i> <i>An Introduction to the History of the Bronze Age and the Early Iron Age Collections .....</i>	103
3.2. Wojciech Blajer <i>Wprowadzenie do problematyki kulturowej zabytków z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza</i> <i>The Cultural Issues as Related to the Bronze Age and the Early Iron Age Antiquities: An Introduction .....</i>	107
3.3. Dorota Kozłowska-Skoczka <i>Epoka brązu – wczesna epoka żelaza – katalog zabytków</i> <i>The Bronze Age – Early Iron Age – Catalogue of the Archaeological Finds .....</i>	119
4. Okres przedrzymski – okres wędrówek ludów / The Pre-Roman Iron Age – Migration Period	193
4.1. Bartłomiej Rogalski <i>Wprowadzenie do problematyki kulturowej zabytków z młodszego okresu przedrzymskiego</i> <i>The Cultural Issues as Related to the Late Pre-Roman Iron Age Antiquities: An Introduction .....</i>	195
4.2. Henryk Machajewski <i>Wprowadzenie do problematyki kulturowej zabytków z okresu wpływów rzymskich i wczesnej fazy</i> <i>okresu wędrówek ludów (I – V/VI wiek)</i> <i>The Cultural Issues as Related to the Roman Period and the Early Migration Period</i> <i>(1st – 5th/6th century AD) Antiquities: An Introduction .....</i>	203

4.3.	Aleksander Bursche <i>Monety rzymskie zachowane z dawnej kolekcji starożytności pomorskich</i> <i>Roman Coins – Remnants of an Ancient Collection of Pomeranian Antiquities</i>	223
4.4.	Aleksander Bursche <i>Monety wczesnobizantyjskie zachowane z dawnej kolekcji starożytności pomorskich</i> <i>Early Byzantine Coins – Remnants of an Ancient Collection of Pomeranian Antiquities</i>	233
4.5.	Aleksander Bursche, Henryk Machajewski, Bartłomiej Rogalski <i>Okres przedrzymski – okres wędrówek ludów – katalog zabytków</i> <i>The Pre-Roman Iron Age – Migration Period – Catalogue of the Archaeological Finds</i>	237
5.	Wczesne Średniowiecze / The Early Middle Ages	313
5.1.	Anna B. Kowalska <i>Wprowadzenie do problematyki kulturowej zabytków wczesnośredniowiecznych</i> <i>The Cultural Issues as Related to Early Middle Ages Antiquities: An Introduction</i>	315
5.2.	Genowefa Horoszko <i>Wprowadzenie do problematyki skarbów wczesnośredniowiecznych z Pomorza</i> <i>The Question of the Early Medieval Pomeranian Hoards: An Introduction</i>	325
5.3.	Genowefa Horoszko, Agnieszka Kowalówka <i>Wczesne średniowiecze – katalog zabytków</i> <i>The Early Middle Ages – Catalogue of the Archaeological Finds</i>	329
	Bibliografia i źródła archiwalne / Bibliography & Archival Sources	371
	INDEKS ZABYTEKÓW / INDEX OF ARCHAEOLOGICAL FINDS	387
	INDEKS NAZW MIEJSCOWOŚCI / INDEX OF PLACE NAMES	388

4.4 Aleksander Bursche

Monety wczesnobizantyjskie zachowane z dawnej kolekcji starożytności pomorskich

Early Byzantine Coins – Remnants of an Ancient Collection of Pomeranian Antiquities

Oł schyłku Republiki aż do początku IV wieku po Chr. podstawową złotą jednostkę monetarną stanowił w Rzymie aureus. Przywilej jego emisji spoczywał w rękach cesarza i w czasach wczesnego Cesarstwa był on wybijany niemal wyłącznie centralnie, w mennicy przy Kapitolu.

Konstantyn Wielki w początkach swojego panowania upowszechnił nowy nominal złoty – solidą. Emitowano go z możliwie najczystszej kruszcu, jaki udawało się wówczas uzyskać, i jego waga wynosiła średnio około 4,5 g. Początkowo był wybijany w kilkunastu mennicach na terenach Cesarstwa Rzymskiego, w późniejszym okresie dominującą rolę zdobył Konstantynopol, stolica Cesarstwa Wschodniego. Ponieważ pieniądź srebrny pojawiał się zupełnie sporadycznie, zaś zdawkowa moneta brązowa ulegała stałej dewaluacji, to właśnie solid stał się do czasów upadku Cesarstwa Zachodniego, a następnie przez całe niemal Bizancjum aż do XI wieku, podstawą systemu monetarnego. Był jednostką obrachunkową, w solidach wyceniano majątki, oł łączano żołdy, donativa, trybuty i kontrybucje, wymierzano grzywny czy pobierano podatki.

Pierwsze solidy napływały jeszcze niezbyt licznie na oł szary Pomorza i wysp duńskich, wraz ze złotymi medalionami, już w IV wieku, w rezultacie kontaktów elit gockich z pobratymcami w strefie dolnego Dunaju (Bursche 1998, 110–120; 2002a; 2003; 2010b; Ciołek 2010). Największe fale złotego pieniądza opuściły jednak obszary Cesarstwa w drugiej połowie V i początkach VI wieku. Pojawił się on najliczniej na terenach południowych wybrzeży Bałtyku oraz Danii i południowej Szwecji, w tym zwłaszcza wysp bałtyckich: Gotlandii, Olandii i Bornholmu (Fagerlic 1967; Kyhlberg 1986; Iluk 1987; 1988a; Metcalf 1995; Ciołek 2003b; 2005; 2009; 2010). To monetarne złoto jest świadectwem, potwierdzonych

From the decline of the Republic until as late as beginning of the 4th century AD the aureus constituted the standard gold coin of the Roman Empire. The privilege of its minting was the emperor's and at the times of the early Empire the aureus was struck almost exclusively by the Capitol mint.

In the beginning of his reign, Constantine the Great introduced a new gold coin – the solidus. The latter was struck from the purest possible gold available at the time in question and it weighted, on the average, about 4,5 g. At first the solidus was issued in a dozen or so mints situated within the Roman Empire only later to become struck in the capital of the Eastern Empire, Constantinople. Due to the fact that the silver coin occurred only sporadically and the small bronze coin got gradually devalued, the solidus could get transformed into Byzantium's standard currency; a position it maintained from the decline of the Roman Empire up till the 11th century. The solidus constituted a financial unit in which property was valued, soldiers' pays, donativa, tributes, contributions, fees or taxes were paid.

The first solidi came, along with gold medalions, to Pomerania and the Danish isles in small amounts from as early as the 4th century owing to the contacts of Goth elites with their kin from the lower River Danube area (Bursche 1998, 110–120; 2002a; 2003; 2010b; Ciołek 2010). However, the biggest numbers of these gold coins left the Empire in the late 5th and early 6th century. They appeared in a big number within the coastal area of the southern Baltic and in Denmark and the southern Sweden, in particular in such Baltic isles as Gotland, Oland, and Bornholm (Fagerlic 1967; Kyhlberg 1986; Iluk 1987, 1988a; Metcalf 1995; Ciołek 2003b, 2005, 2009, 2010). This monetary gold attests, according to the written records, to huge trib-

przez źródła pisane, ogromnych trybutów wypłacanych na południu przez Rzymian ludom barbarzyńskim, które plądrowały i ostatecznie zasiedliły obszary Cesarstwa Zachodniorzymskiego (Fagerlie 1967; Iluk 1985a; 1985b; 1987; Metcalf 1995). Solidy trafiały dużymi partiami na Północ, na tereny, z których wywodzili się łoscy przodkowie germańskich władców, jako efekt relacji między elitami plemiennej władzy, utrzymywanych przez wiele pokoleń (Bursche 2002b).

Problemem szeroko dyskutowanym w literaturze są okoliczności dostania się tak licznych monet złotych do ziemi. Znajdowane są one często wraz ze złotymi ozdobami, najczęściej w formie pierścieni lub ich fragmentów, a w nieco późniejszym okresie także ze skandynawskimi brakteatami, jednostronnymi medalami wykonanymi w wyciskanej blasce, stanowiącymi u Germanów Północnych, podobnie jak różne formy pierścieni (*ring*), symbole władzy. Z terenów Pomorza najbardziej znany jest znaleziony jakoby na głębokości 2 m w torfiej depozyt z Karlina, pow. białogardzki, zawierający obok zaopatrzonego w uszka solidów ze schyłku IV i V wieku sześć skandynawskich brakteatów typu C z drugiej połowy V wieku, trzy pierścienie, w tym jeden z napisem runicznym, fragment złotego naszyjnika lub bransolety, złoty paciorek ze spiralnie zwiniętego drutu i zapewne inne zabytki (Ciołek 2001, 94–96, nr 118; Ciołek 2007, 101–102, nr 144; Tybulewicz 2011). Ostatnio został na terenach Pomorza Zachodniego znaleziony nowy zespół złożony z dwu brakteatów typu C, trzech zawieszek i jednego pierścienia. Dużo więcej takich znalezisk znanych jest z południowej Skandynawii. W pochodzącym z naszego zbioru depozycie z Malechowa, obok monet, wystąpił złoty pierścień ze zwiniętego spiralnie drutu, który się niestety nie zachował.

Nie ulega zatem wątpliwości, że solidy nie były przypadkowo gubione, ale celowo deponowane, często pod dużymi głazami, jak miało to również miejsce w przypadku depozytu z Malechowa. Niestety nie wiemy, w jaki sposób był ukryty duży skarb z Karsiboru, gdyż monety zeń pochodzące znajdowano na kartoflisku w sporym odstępnie lat i do tego

utes which Romans paid to barbaric societies in the south plundering and eventually settling the West Roman Empire (Fagerlie 1967; Iluk 1985a, 1985b, 1987; Metcalf 1995). Large quantities of the solidi went to the northern territories, where the divine ancestors of German rulers had originated, in the effect of the relations existing between the tribal power elites and maintained for many a generation (Bursche 2002b).

One topic widely discussed in the literature on the subject is the circumstances in which so many gold coins were left in the ground. Oftentimes they are found together with gold ornaments, usually rings or fragments of rings, and, in the later period, with Scandinavian bracteates, that is, single-sided medals made by way of impressing tin which northern Germans considered, much as various ring forms, to be symbols of power. With regard to Pomerania, the most famous bracteate, allegedly found at the depth of 2 metres, is the Karlino (Białogard County) deposit including, apart from the solidi with loops from the late 4th and 5th century, also Scandinavian C-type bracteates from the late 5th century, three rings including one with a runic inscription, the fragment of a gold necklace or a bracelet, a gold bead made of a spirally coiled wire and probably other finds (Ciołek 2001, 94–96, No. 118; Ciołek 2007, 101–102, Nr. 144; Tybulewicz 2011). Recently a new, two C-type bracteate set, three pendants and one finger ring have been discovered within West Pomerania. More numerous findings of this type have been discovered in the southern Scandinavia. Apart from coins, the Malechowo deposit from our collection also included a gold ring made of a spirally coiled wire which, unfortunately, was not preserved. Therefore, there is no doubt that the solidi were not accidentally lost but rather purposely deposited, often under large boulders, as was the case with the Malechowo deposit. Regrettably, we do not know how the huge Karsibór hoard was hidden, for the coins it included were being found, year in, year out, in the potato field, and within a large area at that. The deposit must have been destroyed and dispersed as a result of ploughing. Still, we

na stosunkowo dużym obszarze. Depozyt ten został z pewnością zniszczony i rozproszony w rezultacie orki. Znamy jednak przypadki znajdowania zespołów solidów w torfie. Z terenów Pomorza, obok wspomnianego już depozytu z Karlina, chodzi m.in. o skarb z Kędzierzyna, pow. koszaliński (Ciołek 2001, 100, nr 123; 2007, 106–107, nr 150) czy Koszalina (Ciołek 2001, 102–103, nr 132; 2007, 110–111, nr 163). Złote monety były zatem celowo zatapiane, co wskazuje na wotywny, chthoniczny charakter tych depozytów.

Wedle relacji znacznie późniejszych wprowadzić sag, przedstawiciele skandynawskich elit władzy celowo ukrywali i zatapiali złote pierścienie, w sobie tylko znanych miejscach, aby przywracały im moc „po śmierci”, w Walhalli. Obecność na terenach Pomorza Zachodniego i Środkowego solidów z V i początków VI wieku oraz ich naśladownictw, a także określonych typów złotych ozdób, w tym zwłaszcza naszyjników i zawieszek oraz skandynawskich brakteatów, wskazuje na fakt, iż obszary te w okresie wędrówek ludów stanowiły wspólną strefę kulturową z terenami południowej Skandynawii. Szczególnie żywe powiązania widoczne są z obszarami Bornholmu i Zelandii, co potwierdzają także brakteaty i zawieszki pochodzące z niedawno odkrytego na Pomorzu Zachodnim depozytu. Nie dziwi zatem fakt, iż niespełna trzy wieki później nastąpiło ponowne ożywienie kontaktów w tej samej strefie.

Do bardzo interesującej, niestety do tej pory niewystarczająco przebadanej kategorii zabytków, należą barbarzyńskie naśladownictwa solidów, znane z naszego zbioru z dwóch egzemplarzy. Część z tych imitacji była bez wątpienia wykonana na południu lub zachodzie Europy i stanowiła pierwsze eksperymenty z własnym pieniądzem Ostrogotów, Swebów czy Wizygotów, którzy tworzyli pierwsze państwa narodowe na ruinach Cesarstwa Zachodniorzymskiego (Suchodolski 1982). Imitacje te trafiły wraz z solidami oficjalnych emisji na Północ. Nie jest jednak wykluczone, że niektóre egzemplarze, podobnie jak wcześniejsze naśladownictwa aureusów, są wyrobami lokalnymi (Bursche 2008b; 2009; 2010b). Stanowiłyby zatem etap pośredni do

do know of the cases of finding solidi sets in peat. Apart from the already mentioned Karlino deposit, Pomerania can also boast both of the so-called Kędzierzyn (Koszalin County) hoard (Ciołek 2001, 100, No. 123; 2007, 106–107, No. 150) and Koszalin hoard (Ciołek 2001, 102–103, No. 132; 2007, 110–111, No. 163). Gold coins were thus intentionally plunged into the water, an activity suggesting these deposits' votive, chthonic character.

According to sagas written, however, much later, representatives of Scandinavian power elites deliberately hid and plunged gold rings in places known only to themselves so as these rings brought them back to power in the afterlife, in Walhalla.

The presence of both solidi and their imitations from the 5th and early 6th century and particular types of gold ornaments, including necklaces, pendants and Scandinavian bracteates in West and Central Pomerania points to the fact of these territories to have constituted, together with the southern Scandinavia, a common cultural zone during the Migration Period. Particularly lively are the bonds of these territories with Bornholm and Zealand, a fact confirmed also by the presence of bracteates and pendants in the deposit recently discovered in West Pomerania. No wonder then that only three centuries later another revitalization of mutual contacts occurred in the same zone.

One very interesting yet up till now insufficiently researched category of finds are barbarian imitations of solidi represented in our collection by two pieces. A part of these imitations must have been made in the southern or western Europe and comprised the first experiments with their own money of Ostrogoths, Svebes or Visigoths who also built the first states on the ruins of the West Roman Empire (Suchodolski 1982). These imitations came to the north along with officially issued solidi. It is not impossible, however, that some pieces are, much like the earlier imitations of aurei, local products (Bursche 2008b; 2009; 2010b). Consequently, they would constitute a half-way stage leading to the appearance of gold bracteates produced from the early 6th century onwards (Axboe 2004, 2007; Pesch 2007).

wykonywanych, poczynając od pierwszej połowy VI wieku, złotych brakteatów (Asboc 2004; 2007; Pesch 2007).

Solidy, jak wskazują liczne analizy i ślady działalności złotniczej, bez wątpienia były wykorzystywane jako podstawowe źródło surowca do produkcji lokalnych ozdób: naszyjników, pierścieni, zawieszek, paciorków czy brakteatów (Bursche 2008b). Niemniej bardzo często wykonywano w nich otwór i od tej pory służyły jako elementy koli, często złożonej dodatkowo ze skandynawskich brakteatów, zawieszek, pierścieni czy paciorków. Jeden z solidów Teodozjusza II z Karsiboru z naszego zbioru ma także otwór. Otwory te niemal bez wyjątku były wykonywane od strony awersu nad głową cesarza, co wskazuje, że jego portret musiał odgrywać istotną rolę dla germańskich elit władzy (Bursche 1998; Bursche, Więcek 2011).

Ustanie napływu solidów na obszary południowych wybrzeży Bałtyku w czasach Anastazjusza I, tj. w początkach VI wieku, wiązało się z przerwaniem dotychczasowej sieci powiązań komunikacyjnych z terenami południowymi, co było zapewne rezultatem przemieszczeń Słowian na zachód, do Europy Środkowej (Bursche 2006a).

As suggested by numerous analyses and traces of goldsmithing activity, solidi were certainly used as a basic raw material source for the production of the local ornaments such as necklaces, rings, pendants, beads or bracteates (Bursche 2008b). Still, oftentimes a hole was made in them so that they could serve as elements of the necklace, frequently composed additionally of Scandinavian bracteates, pendants, rings, or beads. One of the solidi belonging to Theodosius II of Karsibór hoard and included in our collection was also pierced. These holes were made, almost without exception, from the obverse of the coin and precisely over the emperor's head; a detail suggesting that, for German power elites, the emperor's portrait must have played a significant role (Bursche 1998; Bursche, Więcek 2011).

The breaking of the solidi influx to the southern Baltic coastal area which took place at the times of Emperor Anastasius I, that is, in the early 6th century was due to the disruption of the communication routes leading to the south, a probable effect of Slavs' migrations up west, towards Central Europe (Bursche 2006a).

Bibliografia i źródła archiwalne / Bibliography & Archival Sources

Źródła archiwalne / Archival Sources

Archiwum Słupsk	Teczki archiwalne z kartami inwentarzowymi i mapami Muzeum Okręgowego w Słupsku (Kreis-museum in Stolp), obecnie w Archiwum Działu Archeologii Muzeum w Koszalinie.
Kartoteka Reglinga	Rękopiśmiana kartoteka autorstwa Juliusa Meadlera (1854–1939) i Kurta Reglinga (1876–1935), ambasadorów Gabinetu Numizmatycznego w Berlinie, przechowywana w Münzsabinen, Staatliche Museen zu Berlin, Preussischer Kulturbesitz, jej kopia znajduje się w bibliotece dawnego projektu Fundmünze der Antike, na Uniwersytecie Goethego we Frankfurcie nad Menem.
Rom und Griechenland	Księga Nabyzków (Accessionbuch), z rozdziałem: <i>Römische Münzen in Pommern gefunden</i> , przechowywana w Gabinetcie Numizmatycznym Muzeum Narodowego w Szczecinie.
Inventar – Auszüge	<i>Inventar – Auszüge über Münzfunde in Pommern, Akten des Provinzialmuseums Pommerscher Alterthümer betreffend die Münzsammlung</i> . Księga przechowywana w Gabinetcie Numizmatycznym Muzeum Narodowego w Szczecinie.
Inventarium	<i>Inventarium für die Münzen und Medaillen der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde in Stettin</i> , Berlin 1852. Księga przechowywana w Gabinetcie Numizmatycznym Muzeum Narodowego w Szczecinie, od s. 246: <i>Anzide Münzen</i> .

Skróty bibliograficzne / Bibliographical Abbreviations

A.P.	–	Alte Folge (dot. „BaltSt“)
<i>Amtl. Berichte d. Museum Danzig</i>	–	1894, 1897 Amtlicher Bericht über die Verwaltung der naturhistorischen, archäologischen und ethnologischen Sammlungen des Westpreussischen Provinzial-Museums, Danzig.
„AP“	–	Archologia Polska, Wrocław–Warszawa–Kraków–Częstok–Łódź
„BaltSt“	–	Baltische Studien, Stettin
„BMB“	–	Berliner Münzblätter, Berlin
PRGK	–	Bericht der Römisch-Germanischen Kommission, Frankfurt am Main
„BFM“	–	Plätter für Münzfreunde
DOC	–	A. R. Belinger, <i>Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection</i> , t. I: <i>Anastasius I to Maurice 491–602</i> , Washington, D.C., 1966
„FG“	–	Forschungen zur deutschen Geschichte, Göttingen
„FPP“	–	Folia Praehistorica Posnaniensia, Poznań
„JFK“	–	Jahrbuch für prähistorische und ethnographische Kunst, Berlin–New York
„Jahrbuch Mecklenburg“	–	Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde, Schwerin
Jalresbet. Stettin	–	Jalresbericht der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde, Stettin
JRGZM	–	Jahrbuch Römisch-Germanische Zentralmuseums Mainz
Katalog Berlin 1880	–	Katalog der Ausstellung prähistorischer und anthropologischer Funde Deutschlands, Berlin 1880
„KZM“	–	Koszalińskie Zeszyty Numizmatyczne, Koszalin
„Mn“	–	Monatsblätter der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde, Stettin
„MSiW“	–	Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne, Warszawa
„MZP“	–	Materiały Zachodniopomorskie, Szczecin
„NPP“	–	Neue Pommersche Provinzialblätter, Stettin
N.S.	–	Nova Series (dot. „MZP“)
N.F.	–	Neue Folge (dot. „BaltSt“)
„PA“	–	Przegląd Archeologiczny, Wrocław
PBZ	–	Prähistorische Bronzezeit, München
„PIMMAiEL“	–	Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Łódź
„PomAnt“	–	Pomnania Antiqua, Gdańsk
„PZ“	–	Prähistorische Zeitschrift, Berlin–New York
RIC	–	The Roman Imperial Coinage (II, Matangay, B. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland, R. A. C. Carson, P. H. Webb, J. W. B. Pearce, P. M. Bruer, J. P. C. Kerr), IX, London 1923–1994
RIC	–	The Roman Imperial Coinage, revised edition (C. H. V. Sutherland), I, London 1984
Samml.	–	Zuwachs der Sammlung (do 1922), Berichte über die Hauptversammlung (195+) i Berichte über die Versammlung (1935) w rubryce Vermischtes „Mbl“
SchEd.N.G.Dg.	–	Schriften der Naturforschenden Gesellschaft in Danzig, Danzig
„Unser Pommernland“	–	Unser Pommernland. Monatschrift für das Kulturleben der Heimat, Stettin
„WA“	–	Wiadomości Archeologiczne, Warszawa
„WN“	–	Wiadomości Numizmatyczne, Warszawa
„ZfE“	–	Zeitschrift für Ethnologie, Berlin
„ZfN“	–	Zeitschrift für Numismatik, Berlin
„ZOW“	–	Zachłani wiśków, Warszawa

Bibliografia / Bibliography

- Alfreds G.
1959 *Das Münzwesen im niederdeutschen und friesischen Raum*, Hamburg.
- Almgren O.
1925 *Studien über nordwestliche Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinzenlithnischen und südrussischen Funde*, Mannus – Bibliothek 32, Leipzig.
- Altenburg D.
1928 *Die vorgeschichtlichen und kulturgeschichtlichen Sammlungen der Gesellschaft für pommerische Geschichte und Altertumskunde*, „Mb.“ 42, 83–90.
- Andersen S. L.
1977 *Fibellökulturens historia*, „Kunl.“ (1971), 73–125.
- Anderson S., Wigförs L., Nancke-Krogh S. (red.)
1988 *Fibelfolk för 8000 år sedan – om en gravplats i Götterborg*, Arkeologi i Mänsverige 3, 1988.
- Andrzejowski J.
1991 *Określenie rodzaju dołki z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu wpływów rzymskich w Europie Środkowej i Południowej (Próba klasyfikacji i analizy chronologiczno-terytoryjalnej)*, „MStN” 6, 7–20.
- Archeologia Żywa
2010 *Zbiór Szczeciński, wyprac. Orłowski-Szymisławski*, „Archeologia Żywa” 7 (2010), 14–22.
- Ales A.
1982 *Szkryby wczesnośredniowieczne z obszaru Polśi*, (w:) Ales, red. J. Górowski, L. Górska, L. Paćcrowska, J. Pyrgala, W. Szymański, Wrocław.
- Asboe M.
2004 *Die Goldbrakteaten der Völkerwanderungszeit – Herstellungsprobleme und Chronologie*, Ergänzungsbande zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 48, Berlin–New York.
- 2007 *Brakteatenstudien*, Koblenz.
- Beard E.
1895 *Beiträge zu den deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, Berlin.
- 1896 *Der Denarfund von Fiddichow*, „Mb.” 10, 3, 33–40.
- Beck A.
1944 *Die slawischen Grabfunde Pomerns*, Großswald, maszynopis dysertacji doktorskiej.
- 1969 *Die wendischen Grabfunde aus Pomern*, „BaltS.” N.F. 55, 7–32.
- Beckensm B.
1966 *Studien über die Metallnadeln der römischen Kaiserzeit im freien Germanien*, „Saalburg-Jahrbuch” 22, 7–100.
- Beckmann Ch.
1969 *Metallfingerringe der römischen Kaiserzeit im freien Germanien*, „Saalburg-Jahrbuch” 26, 5–106.
- Beck E.
1918 *Pfahlbau-Urnen*, „PZ.” 10, 65–79.
- Beitz R.
1926 *Das Mann-Schwarzfund von Kälpa*, (w:) Reallexikon der Vorgeschichte 7, red. M. Ebert, Berlin, 14–15.
- 1927 *Der Schwarzfund von Quiluz*, „BaltS.” N. F. 29, 151–206.
- Beimann J.
1995 *Die Nydamfibeln. Eine Fibelform der Stufe C3F*, „Germania” 71, 139–82.
- Berke S.
1990 *Römische Bronzefüße und Terra Sigillata in der Germania Libera*, Boretz, „Münsterer Beiträge zur Archäologie” 7, Münster.
- Betsu G.
1925 *Slawische Hügelgräber bei Nesthof*, „PZ.” 16, 64–76.
- Byer W. G.
1875 *Quartal- und Schlussbericht des Vereins für mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde Schwerin im Juli 1875*, „Jahrbuch Mecklenburg” 38, 1–9.
- Białecki T.
1999 *Muzealnictwo do 1945*, (w:) Tęczyńskopolia Szczecińska I, red. T. Białecki, Szczecin, 631–635.
- 2001 *Pierwszy okres pracy Muzeum Pomorza Zachodniego w świetle dokumentów*, (w:) Instancja est mater Jostzane, red. E. Wilgocki i in., Szczecin, 441–46.
- Blackburn M. A. S., Jonsson K.
1981 *The Anglo-Saxon and Anglo-Norman element of North European coin finds* [w:] Viking-Age Coinage in the Northern Lands, red. Blackburn M. A. S., Metcalf D. M., Oxford, 147–255.
- Bleier W.
1979 *Pomorskie narzeczynki i nagrobki z trzeciowiekiem spinidym*, „MZF” 25, 5–85.
- 1984 *Die Arm- und Beinbeigen in Polen*, PBF 10/2, München.
- 1990 *Szkryby z wczesnej epoki brązu na ziemiach polskich*, Prace Komisji Archeologicznej 28, Kraków.
- 1995 *Przegląd do badań na I archeologicznym Pomorza w środkowej epoce brązu*, (w:) Miscellanea archaeologica Thaddeus Malinowski dedicata, red. F. Rożnowski, Słupsk-Fozna, 47–55.
- 1999 *Szkryby ze starzej i środkowej epoki brązu na ziemiach polskich*, Prace Komisji Archeologicznej PAN Oddział w Krakowie 30, Kraków.
- 2001 *Szkryby przedmiotów metalowych z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza na ziemiach polskich*, Kraków.
- Blum E.
1912 *Die germanischen Stämme und die Kulturen zwischen Oder und Passarge zur römischen Kaiserzeit*, Teut., Mannus – Bibliothek 8, Würzburg.
- 1915 *Die germanischen Stämme und die Kulturen zwischen Oder und Passarge zur römischen Kaiserzeit*, Mannus – Bibliothek 14, Würzburg.
- Bogucki M.
2003 *Wczesnośredniowieczny skarb ozdób srebrnych ze wsi Brodzikowo, pow. Mrygów*, (w:) Studia Galiczyńskie. Tom I, red. W. Wróblewski, Warszawa, 181–244.
- 2006 *Nieznała hybryda denara Principis Polonie i nowy typ monety Bolesława Chrobrego*, „WN” 50, Warszawa, 181–194.
- Bohne LL. W.
1975 *Archäologische Zeugnisse zur Geschichte der Markomannenkriege (166–180 n. Chr.)*, „JRGZM” 22, Mainz, 155–217.
- 1991 *Ausgewählte Funde aus dem germanischen Königsgrab von Müßow (Salamühren/CSFR) anlässlich der Restaurierung*, „Archäologische Korrespondenzblatt” 21, 291–304.
- Bolin S.
1926 *Fynden av romerska mynt i det fria Germanien*, Lund.

- Bratzer S.
1996 *Merovingen- und Karolingerzeitliches „Tiergold“ bei der Nordostslawen. Geprägtes und Flutenkaltvermischtes Ostseeum*, „PZ“ 7, 1, 46–84.
- Bronisch G., Cich W.
1939 *Kreis Cammin-Land, Stearin*.
- Bronisch G., Cich W., Teichmüller H.
1938 *Die Kunst- und Kulturdenkmäler der Provinz Pommern, Kreis Bütow, Stearin*.
- Bruen W. A. von
1968 *Mittelaltliche Hofkultur der jüngeren Bronzezeit. Römisch-Germische Forschungen 29*, Berlin.
- Buga U.
2005 *Gazy-krępalce z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza na szczytach polskich*, „Materiały Archeologiczne“ 35, 67–92.
- Bukowski Z.
1998 *Pomorze w epoce brązu w świetle dalekosiężnych kontaktów wymiennych*, Gdańsk.
- Bursche A.
1980 *Dawne analeziska monety rzymskich w świetle nowych badań*, „WN“ 24, 2, 82–95.
1986 *Direction of contacts of the Roman Empire with the mid-European Barbaricum in the second part of the 5th and 4th centuries in the light of coin finds*, Polish Numismatic News 1, 33–41.
1992 *Roman Ae coinage on the south Baltic coast*, (w:) *Contacts across the Baltic Sea during the Late Iron Age*, red. B. Härdh, B. Wyszomska-Werban, Lund, 1–11.
1994 *Die Markomannenkriege und der Zustrom römischer Münzen in das Barbaricum*, (w:) *Markomannen: neue Ursachen und Wirkungen*, red. H. Hieberg, J. Tejral, A. Stappner, Wien – Eran, 171–185.
1996 *Late Roman-Barbarian Contacts in Central Europe. Numismatic Evidence*, Studia i zprawy Fundacji im. dr. A. Rika, red. M. R. Alóci, U. Berlin.
1997 *Denarii subaerati from Barbaricum*, Polish Numismatic News 6, 31–42.
1998 *Zbiór numizmatyczny z Barbaricum. Symbolika procesów wchłonięcia społeczeństwa barbarzyńskich w sferę starożytności*, Warszawa.
2002a *Roman coins in Scandinavia. Some remarks from the Continental perspective*, (w:) *“Drift – og, det vil leve nokst”*, Festschrift til Ulla Lund Hansen 98. fødselsdag d. 18 august 2002, red. J. Pind et al., Copenhagen, 69–78.
2002b *Coinage of Roman origin in Northern Europe in Late Antiquity*, „Historia et Mesia“ 17, 121–141.
2003 *4th century solidi from Zagórzyn hoard*, Polish Numismatic News 7, 41–60.
2004 *Dalsze uwagi z zakresu w Ławie, praca Wydziału Archeologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, (w:) *Studia z dziejów antyku*, Pomorski Profesor Andrzej Kunin, red. W. Kaczanowicz, Katowice, 192–205.
2005 *Münzen der römischen Kaiserzeit aus Elbisen. Ein Beitrag zur Quellenkritik*, (w:) *Wasserwege: Lebensadern – Trennungslinien*, red. C. von Carno-bontheim, Sülzweg, 123–139.
2006a *Rola źródeł numizmatycznych w badaniach nad spójnością osadniczą i kulturową w schyłku starożytności*, (w:) *Archeologia o początkach Słowian*, red. M. Przeworski, Rzeszów, 204–211.
2006b *Relation between the Late Roman World and Barbarian Europe in the light of the coin finds*, Bulletin du Cercle d’Études Numismatiques 43, 221–227.
2008a *Inflation and influx of Roman coins into Barbaricum*, (w:) *Introsamente monetale e processi inflativi nel mondo antico e medioevale. Atti del IV Congresso internazionale di Numismatica e di Storia Monetaria*, red. M. Asolati e G. Corinti Padova, 12–13 ottobre 2007, Padova (Numismatica Patavina 9), 73–82.
2008b *Evolution of Roman coins in Barbaricum of Late Antiquity. An interdisciplinary essay*, (w:) *Roman Coins outside the Empire. Ways and Phases. Contexts and Functions. Proceedings of the ESP/SCFI Exploratory Workshop*, Kačivil’ Palace, Nieborów [Poland], 3–6 September 2007, red. A. Bursche, R. Czołcz, R. Wölbers, Weiten, 395–416.
2009 *Coins*, (w:) *Wealth and Prestige. An Analysis of Rich Graves from Late Roman Iron Age on Eastern Zealand*, red. L. Boye, U. Lund Hansen, Denmark, Studier • Astronomi • Nyere Tid • Arkæologi II, Kroppebjerg, 185–192.
2010a *Monety rzymskie z Uluruš Adal*, (w:) *Terra Barbarica. Studia o starożytności Magdaleny Mjazyńskiej w 65. rocznicę urodzin*, red. J. Schuster-Pedz, 197–210.
2010b *More recent evidence on the Danchery-Brangung horizon*, (w:) *International Conference “Inter arbo znata. Contacts between Scandinavia and Central Europe in the Roman Period”*, October, 21–25, 2010, red. L. Klarpur, G. Gaspa, Catania, Ukraine, Simferopol, 18–27.
2011 *Uluruš Adal 14: Die Münzen*, Århus.
- Bursche A., Hehl K.
2004 *Roman coins from the princely burial in Bielecino [Valentia] in Pomerania*, (w:) *Europa Barbarica. Monumenta Studia Gothica IV*, red. A. Kokowski, Lubin, 139–146.
- Bursche A., Kaczanowski J., Rodzimska-Nowak J.
2000 *Monety rzymskie z Jaksowic*, (w:) *Superiores Barbari. Księga ku czci Profesora Kazimierza Godłowskiego*, red. R. Małyda-Legutko, W. Bochniak, Kraków, 101–130.
- Bursche A., Okaliec-Kozary J.
1999 *Groby a monety rzymskie na cmentarzysku kultury wiebarskiej w Wólkach koło Elbląga*, (w:) *Cornham. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Lipińskiej w 65. rocznicę urodzin*, red. J. Andrzejowski, Warszawa, 141–163.
- Bursche A., Wjcek T.
2011 *Roman gold coins and medallions, pierced or looped, from the collections of the National Museum of Ukrainian History in Kyiv*, „WN“ 54 (2010), 293–224.
- Butler W.
1938 *Der donauländische und der Westliche Kulturkreis der jüngeren Steinzeit*, Uarbericht der Urgeschichte Deutschlands, red. E. Sprockhoff, Berlin.
- Cich W.
1970 *Neznane rzymskie monety*, t. I, Praha.
- Czołcz R.
1998 *Skrzyni skarby monet z Muzowina (gm. Puck) i zespół z Brzeźna Gólnickiego*, „WN“ XLIII–2, 59–67.
1999a *Złote skarby w strefie Morza Bałtyckiego u schyłku starożytności*, „ZOW“ 54/3, 37–40.
1999b *Znaleziska monet rzymskich z terenów Pomorza przedhistorycznego w zbiorach Muzeum Kultury i Historii w Sopotniku*, „WN“ 73, 169–186.
2001 *Katalog analezisk monet rzymskich na Pomorzu*, Warszawa.
2003a *Die römischen Münzfunde in Pommern*, Polish Numismatic News VII „WN“ 47, 25–39.
2003b *Znaleziska solidów na Pomorzu*, „WN“ 47, 163–180.
2004 *Występowanie monet rzymskich na terenach zajmowanych przez ludność grupy dąbrowskiej*, (w:) *Najnowsze badania nad numizmatyką i sferą gospodarki Pomorza Zachodniego*, red. G. Hroczko, Materiały z konferencji naukowe 50 lat Działu Numizmatycznego Muzeum Narodowego w Szczecinie 19–20 września 2002 r., Szczecin, 37–52.

- 2005 *Solidusfunde in den südlichen Ostseegebieten*, (w:) XII Congreso Internacional de Numismática, Madrid—2005, red. C. Alfaro, C. Marcos, P. Otero, Actas—Proceedings—Actes, II, Madrid, 195–197.
- 2006 *Skrzyni antoninianów z Piły: skarb, kasa legionowa, czy annua munera*, (w:) Prace i Noteci na tle pradziejowych i wczesnośredniowiecznych znalezisk numizmatycznych, red. H. Machocwiś, Ł. Koja, PAF, 245–251.
- 2007 *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Polen: Pommern*, Collection Moneta 67, Weiteren.
- 2009 *Der Zufall von Soldat in die südlichen Ostseegebiete*, (w:) Byzantine Coins in Central Europe between the 5th and 10th Century, Moravia Magna, red. M. Wołoszyn, Seria Polona III, Kraków, 217–229.
- 2010 *Goldene Münzen der 4.–5. Jh. in den südlichen Ostseegebieten*, (w:) World Apart? Contacts across the Baltic Sea in the Iron Age, red. U. Lind, H. Hansen, A. Bitner-Wielewska, N. Newark, D. rymarz—Poland, 2005–2008, København—Warszawa, 377–386.
- Clark J. G. D.
1936 *The Mesolithic Settlement of Northern Europe*, Cambridge.
Caroliwy E.
1964 *Grzebienie rogowe i kościane od I do V w. n.e. na Pomorzu Zachodnim*, „MZ” 9, 167–217.
- 1966 *Planina Kamieńska w starożytności*, Szczecin.
- 1999 *Archeologia*, (w:) Encyklopedia Szczecina Tom I, red. T. Bielski, Szczecin, 39.
- Czarnecki M.
1977 *Chronologia brązu w Podujaci*, „MZ” 13, 7–12.
- 1981 *The Mesolithic in the Szczecin Lowland*, (w:) Mesolithikum in Europa, Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam, 14/5, 345–351.
- 1985 *Początki zasiedlenia u paleolocie i mezolocie*, (w:) Dzieje Szczecina, t. I (Pradzieje Szczecina), red. G. Labuda, W. Filipowiak, Warszawa—Poznań, 60–80.
- Czochra I. J., Kozłowska-Skokół D.
2008 *Sztyły kamiennic na Pomorzu Zachodnim*, Szczecin.
Czochra-Zastawny A., Kubiński T., Tebinger T.
2011 *Long distance exchange in the Central European Neolithic: Hungary to the Baltic*, „Antiquity” 85 (327), 43–58.
- Czysa E.
1997 *Jäger und Sammler. Die mittlere Steinzeit im Tal der Pinnawa*, Lindersoft Verlag, Büttel.
- Czostka K.
2011 *Byzantyna słowiańska z wczesnośredniowiecznych skarbnic burholmskich*, (w:) „MZ” N.S. 6/1 (2009–2010), 1– Archeologia, 167–202.
- Czwojda P.
2007 *Pelży. Próba interpretacji nacięć na wczesnośredniowiecznych monetach*, „WN” 5/1, 1–28.
- Dannenberg H.
1848 *Der Münzfund von Stolp*, Memoiren der Kaiserlichen Besichtigungs-Gesellschaft für Archäologie und Numismatik zu St. Petersburg II, 106.
- 1876 *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, t. I, Berlin.
- 1877 *Zwei pommersche Münzfunde aus dem 11. Jahrhundert*, „BerSt” 7/1, 232–235.
- 1887 *Drei Münzfunde aus dem X. und XI. Jahrhundert (Klein-Roscharden, Pomm. Posen)*, „ZfN” 15, 281–299.
- 1895 *Münzgeschichte Pommern im Mittelalter*, Berlin.
- 1894 *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, t. II, Berlin.
- 1896 *Münzgeschichte Pommern im Mittelalter. Nachtrag*, Berlin.
- 1898 *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, t. III, Berlin.
- 1904 *Nachträge zu Dannenbergs „Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit“*, Band I. Bis III. [–] „Berliner Münzblätter” 21 (1900), 21 (1901) i N. F. 1 (1902–1904).
- 1965 *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, t. IV, Berlin.
- Davie E.
2001 *Technologie ancienne les derniers chasseurs préhistoriques en Europe du Nord (X^e–VIIIe millénaires avant J.-C.)*, Ph.D. monograph.
- Dąbrowski J.
1979a *Kultura brązu na Pomorzu*, (w:) Prace i Noteci na tle polskich, V, *Osił środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego*, red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk, 74–80.
- 1979b *Kultura jasnowska*, (w:) Prace i Noteci na tle polskich, IV, *Osił środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego*, red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski, Wrocław, 206–208.
- 1985 *Problem zróżnicowania kulturowego ziem Polski w starszej epoce brązu*, „PA” 33, 115–157.
- 2001 *Alte Bronzezeit in Polen — Stareza epoka brązu na Polsce*, Warszawa.
- 2009 *Polska przed czterna tysiącami lat. Czasy kultury łutyskiej*, Warszawa.
- Dibbet O.
1936 *Münzfunde der Römischen Kaiserzeit aus unserem Kreis*, „Heimat-Kalender des Stadtkreises Kolberg und des Landkreises Kolberg-Körlin” 12, 54–55.
- 1938 *Der Schatzfund von Stülkow*, „Heimat-Kalender des Stadtkreises Kolberg und des Landkreises Kolberg-Körlin” 14, 57–58.
- Dietz E.
1904 *Zur Geschichte und Urzeit der Landes Daber*, Stuttgart.
- Dimitrakaki G.
1979 *Kultura łutowskiego między Półcią a Odrą w II–IV wieku*, Wrocław.
- Dörfler G.
1939 *Urgeschichte des Weiskacher — Kreises Pyritz*, Stuttgart.
- Drazenović L.
1895 *Terzi sigillata. Ein Beitrag zur Geschichte der griechischen und römischen Keramik*, Bonner Jahrbücher 96, 18–128.
- Duczko W.
2000 *Obecność spondyliowatki na Pomorzu i dawna kultura skąpinowa w wczesnym średniowieczu*, (w:) *Sala Chrobrego. Kalendarz na średniowieczu*, red. T. Leschjowicz, M. Rebiśkiewicz, Kolobrzeg, 23–44.
- Dużnicki M.
2001 *Kształtowanie się Słowiańszczyzny Północno-Zachodniej*, Warszawa.
- Ecc U.
2009 *Szatana i kulturogenność*, Poznań.
- Eggert H.
1934a *Eine verzierte Reihewegschärpfe aus der Oder bei Pflütz*, „MfH” 48/12 (Dezember), Beilage zum Erwerbungs- und Forschungsbericht, 179.
- 1934b *Ein Schatzfund der mittleren Bronzezeit von Radbeck, Kr. Greifenhagen*, „MfH” 8, 135–136.
- 1934c *Ein Verahrfund der jüngsten Bronzezeit von Bruchhoff*, Beilage zum Erwerbungs- und Forschungsbericht 1934, 11–13.

- 1934d *Der Schatzfund von Köpplin aus der jüngsten Bronzezeit*, „Heimat-Kalender der Stadtkreise Kolberg und des Landkreises Kolberg-Körsich“ 10, 12–14.
- 1935a *Ein Grabfund der ältesten Bronzezeit aus Schlesien, Kr. Graßhagen*, Beilage zum Erwerbungs- und Forschungsberichte 1935, 10–11.
- 1935b *Ein Schatzfund der Völkerwanderungszeit von Schwellin, Kr. Köslin*, Bericht zum Erwerbungs- und Forschungsberichte 22–27.
- 1936a *Das Hüftengrab von Kohn, Kr. Graßhagen und die germanische Landnahme in Pommern*, „BaltS“ N.F. 38, 1–7.
- 1936b *Das Grabfeld von Langenhagen, Kr. Saatzig*, „MB“ 70 7–8, 128–139.
- 1936c *Das Grabfeld von Langenhagen, Kreis Saatzig*, Zweites Bericht zum Erwerbungs- und Forschungsberichte, 15–27.
- 1937 *Ein frühbronzezeitliches Grabfund von Tarkau, Kreis Belgard (dam. Schwabeburg)*, „Möf“ 53, 157–159.
- 1938a *Das alterbronzezeitliche Skeletgrab von Kuchlow, Kr. Kammin*, „MB“ 72, 126–128.
- 1938b *Das älterbronzezeitliche Grabfeld von Spinnladen bei Tarpow a. R., Kreis Graßhagen*, „MB“ 82, 33–41.
- 1939 *Vorgeschichte des Kreises Kammin*, Steina.
- 1940 *Das römische Einfuhrgut in Pommern*, „BaltS“, N.F. 42, 1–35.
- 1951 *Der römische Import im frühen Germanien*, Hamburg.
- 1953 *Labrow. Ein germanischer Fürstensitz der älteren Kaiserzeit*, „PZ“ 34/55, (1949–1950), 58–111.
- 1959 *Grabsände der Völkerwanderungszeit aus Pommern*, „BaltS“ N.F. 46, 3–28.
- 1961 *Pommersche Vorgeschichtsforschung im Exil (1945–60)*, „BaltS“ N.F. 48, 75–104.
- 1961a *Das Grabfeld von Langenhagen, Kreis Saatzig*, „BaltS“, N. 3 50, 5–87.
- 1963 *Die Kunst der Germanen in der Eisenzeit*, (w) Kelten und Germanen in keltischer Zeit. Kunst der Welt, red. H. J. Eggers, R. Joffroy, W. Holm, syst. Baden-Baden, 7–87.
- Eggers H., Körsich V.
1935 *Vor- und Frühgeschichte des Kreises Pabitz*, Steina.
- Eggers H., Giesen G.
1938 *Vorgeschichte, Uweisheitlicher Sonderdruck aus „Der Kreis Rummelsburg“*, Ein Heimatbuch, Steina.
- Eggers H., Szary P.
2001 *Ende der Variszischen Eisenzeit, der Römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit in Pommern*, „Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mecklenburg-Vorpommerns“ 38, Labrow.
- Ehlfar E.W.
1866 *Ein Münzfund auf der Insel Usedom*, „BaltS“ 2/1, 231–241.
- Engel C., Le Baume W.
1937 *Kulturen und Völker der Frühzeit im Preussland, Königsberg*.
- Fagerlie J.M.
1967 *Late Roman and Byzantine Solids Found in Sweden and Denmark*, Numismatic Notes and Monographs 157, New York.
- Falszczyńska
1998 *Falszczyńska i naśladownictwo monet. XI Ogólnopolska Sesja Numizmatyczna*, red. M. Gaćzarzewicz, Poznań.
- Fiala P.
1891 *Beschreibung böhmischer Münzen*, Prag.
1895 *České mincey*, Praha.
1916 *Der Neuhünzenfund von Tuzau*, Münzen und Medaillen der Weltkulturanlei, Prag.
- Hilpowiak W.
1956 *Sprawyoznawcza działalność Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie za rok 1956*, „MZP“ 2, 369–78.
1962a *Sprawyoznawcza działalność Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie za 1962 r.*, „MZP“ 8, 549–559.
1962b *Wolinaanse, studium osadnicze. Materiały, t. 1*, Szczecin.
1965 *Muzeum Pomorza Zachodniego w dziesięciolecie (1945–1965)*, 11, 9–28.
1982 *Der Gotzentempel von Wolin, Kult und Magie, Arbeits- und Forschungsberichte zur Sachsischen Bodendenkmalpflege*, Beiheft 17, Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte, t. II, Berlin, 109–123.
1991a *Wolin-Jomsborg. Ein Vikingeraids-Handelsby in Polen*, Roskilde.
1991b *Die Anfänge des Städtebaus in Pommern*, (w) *Frühgeschichte der europäischen Stadt. Voraussetzungen und Grundlagen*, red. J. Herrmann, H.-J. Brachmann, Berlin, 149–158.
1993 *Stowaryskie wzniesienia pogotfiskie u ujścia Odry*, (w) *Wzniesienia pradziejowe na ziemiach polskich*, red. M. Wapiński, H. Pader, Gdańsk, 19–6.
1998 *Ceramika stowaryńska i „batyjska” – uwagi do produkcji i handlu morskiego*, (w) *Acta Archaeologica Pomranica*, t. 1, red. M. Dworaczek, P. Krajewski, L. Wilgocki, Szczecin, 237–243.
- Hilpowiak W., Gurdziach H.
1992 *Wolin-Vinjeta. Die russische legende vom Untergang und Aufstieg der Stadt*, Rostock.
- Hilpowiak W., Labuda G. (red.)
1985 *Pradziejowe Szczecinie*, (w) *Dzieje Szczecina*, t. 1, Warszawa–Poznań.
- Fogel J.
1979 *Studia nad wzniesieniami ludności kultury łęczyjskiej w dorzeczu Odry i Wisły*, UAM Seria Archeologia nr 11, Poznań.
1988a *Militaria kultury wazkiej z dorzecza Odry i Wisły (królów)*, UAM Seria Archeologia nr 32, Poznań.
1988b *„Brzoza” – wzniesienie na wzgórzu polickim a kultury epoki brązu*, UAM Seria Archeologia 80, Poznań.
- Friedländer J.
1874 *Römische und ältere Münzfunde*, „ZfN“ 6, (71)–(72).
1879a *Der Fund von Witzmar*, „ZfN“ 6, 12–25.
1879b *Der Münzfund von Witzmar*, „BaltS“ 29, (Jahresber. 41), 123–128.
- Giere W.
1923 *Die neolithische Ospreusen-Hocke mit Schlangenkopf, ihre Entwicklung und Verbreitung*, Sonderdruck aus „Fünftiger Jahrbuch“ 3.
1929 *Wolkower Schwert (Dolch von drei Schwertern)*, (w) *Reallatkon der Vorgeschichte* 14, red. M. Ebert, Berlin, 445.
- Górniski T.
1986 *Późnoprotoprezyjskie i wczesnoprotoprezyjskie harpuny i ostrza kościane i rogowe na południowych wybrzeżach Bałtyku między ujściem Niemna a Odry*, „MZP“ 53, 7–11.
1987 *Zespoły typu Tinowice. Zachodniopomorski ekwiwalent ugrupowania Friebolle-Eulerbek-Liesow*, „MZP“ 53 (1990), 7–48.
1992 *Mezolit Pomorza*, Szczecin.
2002a *Spółczesność megalityczna. Osadnictwo, gospodarka, kultura ludów łowców w VII–IV tysiąclecia p.n.e. na terenie Europy*, Szczecin.
2002b *Przejawy sztuki megalitycznej na ziemiach polskich*, (w) *Sztuka pradziejowa ziem polskich. Katalog wystawy*, Gniezno, 70–84.
2005 *Nowe materiały kultury wczesnoprotoprezyjskiej osadnictwa protoneolitycznego na Pomorzu*, „FPP“, 13/1, 7–90.
2011 *Organizacja terytorialna osadnictwa łowców mezolitycznych. Studia na przykładzie obszaru rynniny plejstoceńskiej dolnej Odry*, „AP“ 56/1–2, 59–135.

- Gabekli J.
1965 *Die vnnich-polnische Frauenwelt im 1. und 2. Jahrhundert*, München.
- Gazdarski R., Gaz D., Szukala M.
2002 *Archaeorum Państwa w Szczecinie – przewodnik po zabytkach archeologicznych, t. 1, Alca do 19.5 roku*, Warszawa–Szczecin.
- Gebhart T.
1938 *Münzfunde als Quellen der Wirtschafts- und Kulturgeschichte im 10. und 11. Jahrhundert*, Deutsches Jahrbuch für Numismatik I, 157–172.
- Gejda B.
1978 *Starszy okres epoki brązu na zachodnich ziemiach polskich w zasięgu „kultury przedłużyczej”*, (w:) Prace Instytutu ziom polskich, III, *Wczesna epoka brązu*, red. A. Gańczawski, J. Kowalczyk, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 147–172.
- Geč M.
1964 *Szkielec i obrządek pogrzebowy w kulturze łuszyckiej*, Prace Archeologiczne 6.
1975 *Kultura przedłuszycka*, (w:) Komisji Archeologicznej PAN Odkrycia w Krakowie, II, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
1980 *Die Dolche und Stabdolche in Polen*, PBF VI/4.
1981 *Die Rasiermesser in Polen*, PBF VII/1.
1985 *Die Nadeln in Polen I*, PBF XIII/7.
1987 *Die Messer in Polen*, PBF VIII/4.
1988 *Die Trichtergeräte in Polen*, PBF XV/1.
1989 *Początki i różnicowanie regionalne kultury łuszyckiej na Pomorzu*, (w:) Problemy kultury łuszyckiej na Pomorzu, red. T. Malinowski, Słupsk 27–51.
1991 *Die Hallstattstufung auf den polnischen Gebieten in der Frühbronzezeit*, Warszawa–Kraków.
1995 *Die Sicheln in Polen*, PBF XVII/2, 4.
2000 *Brązołwa „łuszycka” z epoki brązu na terenie Polski*, (w:) Archeologia w teorii i praktyce, red. A. Buko, P. Urbańczyk, Warszawa, 501–509.
2001 *Die Bronzegeräte in Polen*, PBF II/1.
2002 *Die Halsringe und Halskragen in Polen I*, PBF XI/6.
2003 *Die Fibeln in Polen*, PBF XIV/10.
2009 *Die Lanzenspitzen in Polen*, PBF V/3.
- Gezlinger T.
1981 *Boiska, Ki. Bulgard*, (w:) Koallexikon der Germanischen Altertumskunde 4, red. H. Beck i inni, Berlin–New York, 290–292.
- Godłowski K.
1970 *The Chronology of the Late Roman and Early Migration Periods in Central Europe*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 11, Kraków.
1974 *Chronologia okresu późnorzymskiego i wczesnego okresu wędrówek ludów w Polsce północno-wschodniej*, „Rocznik Biaostocki” 12, 9–109.
1977 *Okres łuszycki w Europie*, Kraków.
1979 *Okres wędrówek ludów na Pomorzu*, „Poc. Ant.” 10, 68–129.
1981 *Kultura przeworska*, (w:) Prace Instytutu ziom polskich, V, red. J. Wielowiejski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 57–134.
- Godłowski K., Woźniak Z.
1970 *Chronologia okresów późnorzymskiego i wplywów rzymskich na ziemiach polskich*, (w:) Materiały do prahistorii ziem polskich 7/4, red. J. Wielowiejski, 3–22, Warszawa.
1981 *Chronologia*, (w:) Prace Instytutu ziom polskich, V, red. J. Wielowiejski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 52–87.
- Götte A.
1897 *Die Vorgeschichte des Neckark*, Würzburg.
- Granicz B.
1975 *Das Mesolithikum im Flachland zwischen Elbe und Oder*, Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam 7, Berlin.
- Grodzki K.
1947 *Stan naukowości na Pomorzu Zachodnim*, Komunikat Działu Informacji Naukowej Nr 1 Rok 1947, Instytut Bałtycki, Wydział Pomorzoznawczy, Bydgoszcz, 1–3.
- Grua M.
1977 *Bursztynowa plastyka figuralna epoki kamienia w Polsce*, „AP” 22/2, 369–387.
- Gumowski M.
1915 *Wykopiska monet polskich z w. X i XI*, Rozprawy Akademii Umiejętności w Krakowie, Wydział Historyczno-Filozoficzny 48, Kraków (w druku).
1939 *Corpus nummorum Poloniae*, Kraków.
1955 *Polskie skarby monety z X–XI wieku (materiale)*, Warszawa.
- Hačman J. K.
1957 *Die frühe Bronzezeit im n-östlichen Ostseengebiet und ihre variet- und sudoeuropäischen Beziehungen*, Beiheft zum Atlas der Urgeschichte 6, Hamburg.
- Habala K.
1990 *Nowy Łowicz – cmentarzysko kurhanowe z okresu wplywów rzymskich*, „KZM” 18, 37–54.
1992 *Dalsze badania u Nowym Łowiczu*, *Kurhan* 63 „KZM” 19, s 3–68.
2001 *„Nowe” znaleziska z Lubowidza. Zabytki i archiwalia zachowane w muzeach Koszalina i w Lęborku*, (w:) Maria Bańdziszka-Zenon: *Woźniak i ziomieści*, Monumenta Archaeologica Barbarica Series Gemina 1, Warszawa–Lublin, 302–309.
2002 *Łow zabytków i archiwaliów dotychczasowych schyłku starożytności na terenie powiatu łeborskiego*, „Biuletyn Historyczny Łeborskiego Biocwa Historycznego i Muzeum w Lęborku” 23, 159–172.
2003 *Łow zabytków i archiwaliów dotychczasowych schyłku starożytności na terenie powiatu łeborskiego*, „Biuletyn Historyczny Łeborskiego Biocwa Historycznego i Muzeum w Lęborku” 23, 159–172.
- Habala K., Nowakowski W.
2001 *Lubow (castro)*, (w:) Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 19, red. H. Beck i inni, Berlin–New York, 17–21.
- Habala K., Wodgiewicz P.
2001 *Cozybnica. Ein Grabfeld mit Steinkeisen der Wollbek-Kultur*, Monumenta Archaeologica Barbarica 8, red. W. Nowakowski, Warszawa–Koszalin.
- Harz G.
1954 *Zur mytologischen Mitzengeschichte des Niederelbs bis zum Beginn des 11. Jahrhunderts*, *Hamburg-Beiträge zur Numismatik* 2/8, 241–258.
- Häberig P.
1900 *Mynforhold og Umyntninger i Danmark (ndt) 11+6*, København.
- Hävernick V.
1935 *Die Münzen von Köln. Vom Beginn der Prägung bis 1364*, Köln.
- Hellmuth A.
1964 *Die vor- und frühgeschichtlichen Denkmäler und Funde des Kreises Uckermark*, Die vor- und frühgeschichtlichen Denkmäler und Funde im Gebiet der Deutschen Demokratischen Republik 3: Uckermark, red. E. Schüldt, Schwerin.

- Houzer-Korol C.
1989 *Bandkeramische Funde von Zollebrun, Kr. Prenzlau*, „Boden- und Denkmalpflege in Mecklenburg“ 36 (1988), 7–25.
- Holsten R.
1921 *Heimatkunde von Pommern und Uckermark*, Pyrzitz.
- Fisch T.
2001 *Neue Deutungsfunde aus Mecklenburg und Pommern* (Fund von Steinfen-Kirchhainwäldchen Seeraben-Niemerzow), Orientalisches Seminar der Eberhard-Karls-Universität Tübingen Forschungsstelle für islamische Numismatik Münzsammlung der Universität Tübingen, Jahresbericht 2001, Tübingen, 19–40 (29–34).
- Fisch T.
2005 *Die Münzprägung Herzog Bernhards I. in Jever*, „Bremer Beiträge zur Münz- und Geldgeschichte“ 4, 47–69.
- Ilkiewicz J.
1989 *From studies on cultures of the 1st Millennium BC in the central part of the Polish coast area*, „DA“ 36, 17–55.
2005 *Wczesnośredniowieczne narzędzia kamienne z Łobżanowa Kosałbińskiego*, „FPP“, 13/14, 91–116.
2011 *Nowości z pomorza pędznowy obiz z Poloczna Kosałbińskiego*, „MZP“ N. S. 6/1 (2009/2010), 1– Archaologia, 15–21.
- Tak J.
1985a *The export of gold from the Roman Empire to barbarian countries from the 4th to the 6th centuries*, Münzserien Beiträge zur antiken Handelsgeschichte 4/1, 79–102.
1985b *Trybuty i „donativa“ cesarza rzymskich wypłacane plemionom barbarzyńskim w V i w VI wieku*, Eos 73, 331–347.
1987 *Próbny rzymski skłoby w łobżanowie zachodniej wsi w okolicy łobżanowskich podbojów od IV do VI wieku*, „WN“ 31, 1–38.
1988a *Batycybi opisał wczesnośredniowiecznych dzieje. Znaczenia słałów na Pomorzu Nadwiślańskim*, (w:) Górafski średniowiecze w świecie na nowszych badaniach archeologicznych i historycznych, red. H. Paner, GJansk 51–65.
1988b *Techniczne i polityczne aspekty wykładu p. słałów w późnym Cesarstwie Rzymskim*, Zeszyty Naukowe, Rozprawy i Monografie, 110, Gdańsk.
- Jacob-Friesen G.
1967 *Bronzezeitliche Lanzenspitzen Norddeutschlands und Skandinavien*, Veröffentlichungen der Gesellschaft der Freunde der Landesmuseums zu Hannover 17, Hildesheim.
- Jahr M.
1921 *Der Reichenstein, seine Entstehung und früheste Entwicklung*, Marcus-Bibliothek 21, Leipzig.
- Jamner V.
1952 *Die Anfänge der Münzprägung im Herzogtum Sudow (10. und 11. Jahrhundert)*, Hamburg.
- Janikowska D.
1985 *Kultura pucharów lejkowatych i innych kulturowych na Pomorzu*, (w:) Problemy epoki kamienia na Pomorzu, red. T. Malinowski, Słupsk, 147–166.
1990 *Spółczesność i starożytność w kulturze i sztuce w dobie neolitu*, Poznań.
1996 *Neolit Pomorza Zachodniego – nie rozwiązany problem badawczy*, (w:) 50 lat archeologii polskiej na Pomorzu Zachodnim, red. E. Wigoń, R. Kępcowski, M. Dworczyk, D. Kozłowski, Szczecin, 1–25.
2005 *O pochodzeniu pomorskich grobowców bezkomorowych kultury pucharów lejkowatych*, „FPP“, 13/14, 135–145.
2009 *Konwój badań nad epoką kamienia w ostatnim 25-leciu*, (w:) Aktualne problemy epoki kamienia na Pomorzu, red. M. Fucziński, H. Paner, Gdańsk, 23–35.
- Jankehn H.
1939 *Eine Schwarzform von Karolingischer Zeit*, „Offa“ 1, 155–158.
- Janusz S.
1972 *Ocalałe materiały z cmentarza w Okrywiu*, „Folia Archeologica Posnaniensis“ 11 (1970), 143–167.
- Janikowski K.
1936 *Kultura Pucharów Lejkowatych w Polsce Zachodniej i Środkowej*, Poznań.
- Jesse W.
1928 *Der wendische Münzwesen*, Lüneburg.
- Jóźwiak Z.
2005 *Spółczesność i starożytność w kulturze i sztuce w dobie neolitu*, (w:) 50 lat archeologii polskiej na Pomorzu Zachodnim, red. E. Wigoń, R. Kępcowski, M. Dworczyk, D. Kozłowski, Szczecin, 1–25.
- Jungklaus E.
1921 *Römische Funde in Pommern*, Greifswald.
1931 *Römische Funde im Kreis Regenwalde*, „Jahrbuch Pommernland“ 10, 307–308.
- Kabaciński T., Dawid E., Mazowiecki D., Schmid R., Sobczowski T., Winiarska-Kabacińska M.
2008 *Sarmatyzm w okolicy łobżanowskiej w Królestwie Wielkopolskim*, „DA“ 53, 215–288.
- Kabaciński T., Tebberger T.
2009 *From late barrow-fishery to early farming on the Pomeranian coast. New research at Dąbki 9, Koszalin district*, (w:) Understanding the Past. Papers offered to Stefan K. Kozłowski, red. J. M. Burdukiewicz, K. Cyrek, P. Dyzek, K. Sztybelczak, Warszawa, 165–184.
- Kabaciński T., Tebberger T., Ilkiewicz J.
2007 *Archaeological evidence of early farming in the coastal region of the Pomeranian coast*, (w:) Historia i kultura Ziemi Sławińskiej, T. VI Gimhae Darłowo, red. W. Rączkowski, T. Sroka, Sławno, 47–55.
- Kaczmarek P., Madyda-Legutko R.
2000 *Uwagi o napływie norwicko-pańskich cegieł pasów na terenie środkowonurwickiego Barbaricum*, (w:) Supplicio Barbari. Księga ku czci Profesora Kazimierza Gołzowskiego, red. R. Madyda-Legutko, T. Bocznak, Kraków, 169–187.
- Kamurski S., Słowinski S., Urechowska-Gawron A.
2009 *Opis kultury późnej ceramiki wstęgowej na staroniskiu Koszalin 61 (ZPP 32-08-99)*, (w:) XVI Sesja Pomorzoznawcza 22–24.11.2007, cz. 66.1. Od epoki kamienia do okresu wczesnośredniowiecznego, red. A. Janowski, K. Kowalski, S. Słowinski, Acta Archeologica Pomeranica III, Szczecin, 21–30.
- Kara M.
2006 *W kwestii pochówków wczesnośredniowiecznych cegieł z fylitów na ziemiach polskiej półwyspu zachodniego – gln w dyskusji*, (w:) Świat Sławian wczesnego średniowiecza, red. M. Dworczyk, A.B. Kowalska, M. Możłżyc, M. Rębski, Szczecin–Wrocław, 39–44.
- Karpowicz J.
1956 *Monety rzymskie znalezione na Pomorzu Zachodnim*, „MZP“ 2, 125–149.
- Kersten K.
1958 *Die Funde der älteren Bronzezeit in Pommern*, T. Böhme zum Atlas der Vorgeschichte 8, Hamburg.
- Kiersnowski R.
1959 *Wczesnośredniowieczne skłoby grobowe z Pomorza*, Materiały, Polski, Badania Archeologiczne, t. 4, Warszawa–Wrocław.
- Kiersnowski R.
1956 *Główne momenty rozwoju środków wymiany na Pomorzu wczesnośredniowiecznym*, „WA“ 23 3, 229–251.

- Kociszowski W.
1957 *Zagadnienie naczułu na wienach w Lejpkowje*, „Pamiętnik Muzealny” 8, 57–69.
- Koest D. von
1955 *Die vorgeschichtlichen Funde des Kreises Schwane*, 3. Beiheft zum Atlas der Urgeschichte, Hamburg.
- Kömel L., Kaczyńska P., Kurasiński T., Padle P.
2011 *Wzajemnościowe i wzajemne ze zbiorów Muzeum Narodowego w Szczecinie w świetle porównawczej analizy typologiczno-chromologicznej i technologicznej*, „NLEP” N.S. 6/1 (2009–2010), 1 – Archeologia, 299–325.
- Krąpiec B.
1987 *Sylloge of Coins of the British Isles (SCBI)*, 36, State Museum Berlin Coin Cabinet, Oxford nr 36.
1990 *Überlegungen zu den Oxo-Adelheid-Pfennigen. Siempelkruische Untersuchungen der Typen HAU II (Dhg. 1166, 1170) und AMEN (Dhg. 1171)*, (w:) Siglana Papers, Commentationes de numis saculorum LX–XL, N.S. 6, red. K. Jonsson, B. Malmner, Stockholm.
- Kruciniński J.
1962 *Zagadnienie tzw. kultury gócko-gopidzińskiej na Pomorzu Wschodnim w okresie wczesnorzymskim, 1662*.
- Kruciniński A.
1971 *A Hoard of Dirhams from Szczecin-Niemierzyn*, „Folia Orientalia” 13, 143–160.
- Krupar T. H. A.
1936 *Die Flackelbeifunde Hinterpomoranien der Grenzmark an Lida Neumark*, „Mannus” 23, 167–229.
1937 *Die slawische Keramik zwischen Elbe und Oder*, Leipzig.
1938 *Die slawischen Messerschneidenbeifunde*, „Mannus” 30, 179–249.
- Kubusiewicz M.
1975 *Late Pleistocene and Early Holocene hunting and fishing societies in North-Western Poland*, „Archaeologia Polona” 16, 7–39.
- Kūřiska-Krenz H.
1972 *Isolate kulturyzki skromowe z terenu Polski północno-zachodniej*, „Fontes Archaeologici Posnanienses” 21 (1971), 97–143.
1983 *Zbiórkiwa krombywaokje IX–XI wieka*, Poznań.
1993 *Bizuteria północno-zachodnio-slawiańska u e wczesnym średniowieczu*, Poznań.
2001 *Zachodniostowianie okropje zwawersta*, (w:) *Instantia est mater doctrinae*, red. E. Węgorzanna, Szczecin, 231–241.
- Kukowski A.
1991 *Grób wojownika kultury przeworskiej z Ornińska w woj. rudomskim*, Acta Universitatis Lodzianis, Polia Archaeologica, 12, 105–133.
2005 *Starożytność Polska (od zezanego stulecia przed narodzinami Chrystusa do skłycka starożytności)*, Warszawa.
- „Korrespondenz-Blatt”
1886 *Der Bronze- und Eisen-Fund von Kölpin, Kreis Colberg-Cörlin. 47. Jahresbericht der Gesellschaft für Pommerische Geschichte und Altertums-kunde 1884–1885*, „Korrespondenz-Blatt der deutschen Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte” 17, 49–51.
- Kossina G.
1915 *Die Atyche, die germanische und keltische Kultur der frühelisen Eisenzeit im Verhältnis zu dem Eisenfunde von Wahren bei Leipzig*, „Mannus” 7, 87–26.
1917 *Die goldenen „Eidringe” and die jüngere Bronzezeit in Ostdeutschland*, „Mannus” 3, 1–155.
1919 *Meine Reise nach West- und Ostpreußen und meine Befragung zu Generalfeldmarschall v. Hin Louburg im August 1915*, „Mannus” 9 (1917), 119–195.
1921 *Die Indogermanen. Teil I: Das indogermanische Urbolk*, Mannus-Bibliothek 26, Leipzig.
1929a *Die griffe der Wikingerschwerer*, „Mannus” 21, 300–308.
1929b *Wikinger und Wäninger*, „Mannus” 21, 94–112.
- Kostrzewski J.
1914 *Skóra brzozywa z epoki halstarckiej z Środy (Wielkopolska)*, „Materiały Antropologiczno-Archeologiczne i Etnograficzne” 13, 44–49.
1919 *Die indogermanische Kultur der Spätelisenzeit*, Leipzig.
1927 *Przejawy do przedzięcia Pomorza Szczecińskiego*, „Slavia Occidentalis” 6, 276–286.
1955 *Wytwórczość metalurgiczna w Polsce od neolitu do wczesnego okresu żelaznego*, „PZ” 9 (za lata 1950–1955), 177–213.
1957 *Zo studiów nad wczesnym okresem żelaznym w Polsce*, „Slavia Antiqua” 1 (1955), 27–40.
1958 *Kultura łazyka na Pomorzu*, Poznań.
1966 *Pradzieja Pomorza*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Kowańska A.B.
2009 *Skandynawscy ciocieni e krombywa Egeana VII–XII ee*, „Stratum Plus” 5 (2008–2009), 589–601.
2011 *Scandinavian Elements in the Culture of the Early Medieval Szczecin (8th–12th Century)*, (w:) *Der Wandel um 1000*, red. R. Biermann, D. Kossing, A. Karant, Beiträge zur 12- und Frühgeschichte Mitteleuropas 60, Langenreissbach, 97–110.
- Kowański K.
2005 *Przejawy do poznania kultury ceramiki usięgowej rytuj w przyodraźniętej części Pomorza Zachodniego*, (w:) *RES et FONTES*, red. T. Galiński, E. Wilgocka, Szczecin, 57–68.
2007 *Dolnoodrzańska enklawa osadnicza ludności kultury ceramiki usięgowej rytuj w świetle badań archeologicznych w Karnowie, gm. Kolbaskowo*, (w:) *XV Sesja Pomorzoznawcza. Materiały z konferencji 50 listopada–02 grudnia 2005*, red. G. Nawrocki, Bydąg, 17–39.
2010a *Dialog muzealnikiowa. Polska-niemiecka wymiana pomorskich sabyków archeologicznych*, „Dialog” 92 (2010), 91–93.
2010b *Początki od pojedynczych przypadków: czyli rzecz o polsko-niemieckiej wymianie starożytności pomorskich*, „Muzealnictwo” 51, 152–155.
- Kozłowski J.K., Kozłowski S.K.
1975 *Pańsije Europy od XI. do IV tysiączcia p.n.e.*, Warszawa.
- Kozłowski K.
1989 *Źródło do dziejów Pomorza Zachodniego. 7. III – Źycie kulsawne w latach 1945–1950. Sprawy odiania Wydziału Kultury i Szuuki Urzędu Wojewódzkiego Szczecińskiego z lat 1945–1950*, Szczecin.
- Kozłowski S. K.
1969 *Le Mésolithique de la Pologne*, „Archaeologia Polona” 11, 7–37.
1972 *Pradzieja Ziem Polodajch od IX. do V tysiączcia p.n.e.*, Warszawa.
- Kučeta P.
1878 *Skletygräv bei Polchleb*, „Baltisk”, A.F. 28, 236–238.
- Krzyńska-Fejusz Z.
1954 *Ochrona sabyków i muzealnictwo w u. woj. szczecińskim i kawałińskim*, „Przegląd Zachodni” 9/10, 2–11.
- Krzyżowski A.
1981 *Kultura neolityczna u domowca dolnej średniej Parępy; maszyjnej pracy magistarskie wacławwa w Dziale Archeologicznego Muzeum w Koszalinie*.
- Kuhl J.
1979 *Das Spätneolithikum in Schleswig-Holstein*, „OFA-Bücher” 10, Neumünster.

- Köhler A.
1871 *Die in Pommern gemachten römischen, mittelalterlichen und slavisch-slavonischen Münzfunde*, „BaltSt.“ 2, 203–251.
1885 *Die ältesten Metallertümer Pommerns*, „BaltSt.“ 5, 291–359.
- Kuczyński-Lucejwiczowa A.
1979 *Pierwsze społeczeństwa polnicze na ziemiach polskich. Kultury kręgu nadodunajskiego*, (w:) *Prahistoria ziem polskich. II, Neolitu*, red. W. Tense, 2: Wiślica, Wrocław–Warszawa–Kraków–Częstochowa, 19–191.
1996 *Baldwin nad wschodnim nadbrzeżem wschodniej części środkowego i północnego Nadodrza*, (w:) *Człowiek w środowisku w środkowym i dolnym Nadodrzu*, red. L. Lucejwicz, E. Gringauz–Dallmer, Wrocław, 41–59.
- Kunisz A.
1975 *Katalog skarbków monet reymskich odkrytych na ziemiach polskich. Materiały do prahistorii ziem polskich, V/5*.
- Kunze O.
1926a *Aus Pommerns Urgeschichte. Das Pommerische Heimatbuch (Sozialbuch)*, Berlin.
1926b *Der Bernsteinfund von Stolp*, „JPEK“ 2, 292.
1926c *Ein konzertes Bild des Hochgewäch von Uebelhof in Pommern*, „Jahrbuch für Prähistorische und Ethnographische Kunde“, 293–294.
1927a *Schönungsburg*, (w:) *Realleikon der Vorgeschichte II*, red. M. Eber, Berlin (1927–1928), 311–312.
1927b *Bunde in Pommern*, „Nachrichtenblatt für Deutsche Vorzeit“ 3, 39–41.
1927c *Von Bronze Münzprägungen über neue kaiserzeitliche Funde in Pommern*, „Mannus“ 5, 119–128.
1927d *Urgeschichtliche Funde aus dem Kreise Saatzig*, „Unser Pommernland“ 12, 462.
1928a *Entstehung, Entwicklung und Aufgaben des Provinzialmuseums Pommerscher Altertümer*, „MBl“ 3, 108–15.
1928b *Rundgang durch die Schaausammlungen des Provinzialmuseums Pommerscher Altertümer*, „MBl“ 42, 116–34.
1928c *Eine neue ostpommersche Pfalzhausurbe*, „Mannus“ 5, 32–35.
1929 *Ein Wohnplatz mit Linearbandkeramik in Pommern*, „Nachrichtenblatt für Deutsche Vorzeit“ 5, 178–30.
1930a *Bandkeramische Denkmäler in Pommern*, „Brandenburgia“ 59/1–6, 37–46.
1930b *Zwei Bronzezeiten aus einem Skelettfund bei Giesendorf – Abbau*, (w:) *Schumacher–Festschrift zum 70. Geburtstag Karl Schumachers*, H. Okieler 1930, Mainz, 324.
1931 *Pommersche Urgeschichte in Bildern*, Stettin.
1932a *Einige Neufunde aus Pommern*, „Mannus“ 2A, 210–219.
1932b *Römische Perlen und Münzen in Pommern*, „Germania“ 16, 222.
1935 *Urgeschichte*, „Baltische Studien“ N.F. 35, 41–536.
1934a *Die Bandkeramik in Pommern*, „Germania“ 18/5, 173–178.
1934b *Das Pommersche Landesmuseum in Stettin*, „Nachrichtenblätter Deutsche Vorzeit“ 10, 177–179.
1934c *Urgeschichte (Mitteilungen aus dem Pommerschen Landesmuseum)*, „BaltSt.“, N. F. 36, 327–337.
1935 *Ausgrabungen in Wollin 1935*, „Nachrichtenblatt für Deutsche Vorzeit“ 11 (12), 257–265.
1936a *Ein Mittelbronzezeitlicher Lochstab von Sietzin-Grabow*, *Zweites Beilheft zum Erwerbungs- und Forschungsbericht 1936*.
1936b *Ein rautenstempelzeitlicher Lochstab von Sietzin-Grabow*, „MBl“ 50, 47–52.
1936c *Ein überbronzezeitlicher Verwahrfund von Uebel Kr. Köslin (chem. Kr. Bublitz)*, „MBl“ 50, 89–92.
1936d *Urgeschichte (Mitteilungen aus dem Pommerschen Landesmuseum)*, „BaltSt.“, N. F. 38, 383–406.
1937 *Urgeschichte (Mitteilungen aus dem Pommerschen Landesmuseum)*, „BaltSt.“, N. F. 39, 333–357.
1938 *Urgeschichte (Mitteilungen aus dem Pommerschen Landesmuseum)*, „BaltSt.“, N. F. 40, 308–335.
1940 *Urgeschichte (Mitteilungen aus dem Pommerschen Landesmuseum)*, „BaltSt.“, N. F. 42, 274–342.
1942 *Ein spätbronzezeitlicher Hortfund von Karkow Kr. Saatzig*, „MBl“ 56, 24–25.
- Kurov J.
1998 *Die Hauptserie der Augenfibeln: Gruppe III*, Fig. 45–54, (w:) *10 Jahre nach Oskar Almgren. Internationale Arbeitsstagung 25.–28. Mai, 1997. Kermaschow, Land Brandenburg*, red. J. Kurov, Wünderf, 93–115.
- Kušnier J.
1998 *Die Beile in Polen III (Tüllenbeile)*, FB 1997, Stuttgart.
- Kwälborg O.
1986 *Late Roman and Byzantine solidi: an archaeological analysis of coins and hoards*, (w:) *Excavations at Helgö 10*, red. A. Lundström, H. Clarke, Stockholm, 15–26.
- La Baume W.
1926 *Die Wikinger in Ostdeutschland*, „Volk und Rasse“ 1, 91–99.
- Lamm J. J.
1987 *On the cult of multiple-headed gods in England and in the Baltic area*, „FA“ 34, 219–231.
- Langenheim K.
1935 *Spuren der Wikinger am Tasso*, „Elbinger Jahrbuch“ 11, 262–283.
- Lucejwicz L.
1976 *Kąpiele we wczesnośredniowiecznych państwach nadbałtyckich w świetle archeologii*, „Fornika“ 8, 57–77.
1981 *Słowianie zachodni i Normanowie we wzajemnych stosunkach kulturowych we wczesnym średniowieczu*, „PomAnt“ 10, 157–163.
1985 *O rozwoju państwa królewskiego nadbrzeżnopomorskiego na przełomie XII/XIII wieku*, (w:) *Siunia z dziejów i kultury zachodniej Słowianomazurskiej*, red. J. Żak, J. Ostojca-Zagórski, Poznań, 121–153.
1989 *Czy był Szczecin najstarszym miastem Pomorza?*, „Acta Universitatis Wratislaviensis“ 11/12, Historia nr 76, Wrocław, 41–50.
2006 *Opinia autora. Z dziejów kultury średniowiecznej Polski i Europy*, Wrocław.
- Lucejwicz L., Wietzorowski G.
1985 *Wczesna średniowieczna do czasu kształtowania się państwa (VI–X wiek)*, (w:) *Dzieje Szczecina. I. I. Pierwsze Szczecino*, red. W. Filipowicz, G. Tabuda, Warszawa–Poznań, 520–600.
- Luzacki J.
1874 *Der Bernsteinfund von Botske*, „MBl“ 1, 11–16.
1875 *Der Silberfund von Polzin*, „MBl“ 1 6, 87–89, 140–141.
1888 *Münzfund von Mellnitz in der Neumark*, Verhandlung der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte Berlin 1888, „Zeitschrift für Ethnologie“ 20, 199–200.
1914 *Zuwachs der Sammlungen (Museum)*, „MBl“ 28 11, 174–175.
- Lucek A.
1978 *Neubrandenburg ein germanischer Bestattungsplatz des 1. Jahrhunderts n. Z.* Berlin.
1995 *Germanische Völkerwanderungen und ihr archäologischer Fundamentalschatz*, „Ethnographisch-Archäologische Zeitschrift“ 36, 3–84.
- Lindenschmit L.
1889 *Das Römisch-Germanische Central-Museum in bildlicher Darstellung aus seinen Sammlungen*, Mainz.

- Lisauer A.
1987 *Die prähistorischen Denkmalen der Provinz Westpreussen und der angrenzenden Gebiete*, Leipzig.
- Loba E.
2006 *„Strąpmi” nordycki na ziemiach polskich w starszej epoce brązu*, Poznań.
- Tablke H.
2005 *Spät- und endneolithische Küstensiedlungsplätze in der Wisnartwahl – Neue Grabungsergebnisse zur Chronologie und Siedlungsweise*, „Bodenkundliche Mitteilungen Mecklenburg-Vorpommern” 2004 (2005), 33–110.
- Lued Hansen U.
1987 *Römische Import im Norden. Warenströme zwischen dem Römischen Reich und dem freien Germanien während der römischen Kaiserzeit unter besonderer Berücksichtigung Nordeuropas*, Kopenhagen.
1988 *Handelzentren der römischen Kaiserzeit und Völkerwanderungen in Dänemark*, (w:) Trade and Exchange in Prehistory. Studies in honour of Barta Stjerup, ed. B. Hård, Lund, 157–166.
- Łaszkiewicz T.
1971 *Grzebiętyśko ludność kultury justynińskiej w Kamieniu, pow. Starogard-Szczeciński*, „MZ” 17, 17–96.
- Łęga W.
1930 *Kultura I omorska we wczesnym średniowieczu na podstawie wykopalisk*, Toruń.
1958 *Plan Ił pomieędzy Imperium Rzymskim a Faramozem Nadbałtyckim od I w. p.n.e. do C. n.e.*, „PK” 10, 5–87.
- Łoskiński W.
1987 *Osadnictwo plebejne Pomorza (XI–X wiek)*, Wrocław.
1990 *Stan i potrzeby badań nad wczesnym średniowieczem na Pomorzu Zachodnim*, (w:) Stan i potrzeby badań nad wczesnym średniowieczem w Polsce, red. Z. Kuczałowska, Poznań–Wrocław–Warszawa, 23–49.
1997 *Kola kontaktów ze Skandynawią w dziejach gospodarczych Słowian na Bałtyckich*, „PK” 15, 75–86.
1998 *Z dziejów obrzędowości pogrzebowej w północnym odłamu Słowian zachodnich w świetle nowych badań*, (w:) Kręje stowianistyczne w wiekach średnich. Profanum i sacrum, red. H. Kóčka-Krczy, W. Łoskiński, Poznań, 473–484.
2000a *Pomorze – bardziej słowiańskie czy bardziej „bałtyckie”?*, (w:) Ziemia polskie w X wieku i ich znaczenie w kształtowaniu się nowej mapy Europy, red. H. Saruszowicz, Kraków, 119–141.
2000b *Migracja rzymska w kierunku handlu delfinowego w krajach strofy na Bałtyckich*, (w:) Archeologia w teorii i praktyce, red. A. Buko, P. Uściwicz, Warszawa, 493–506.
2000c *Z badań nad obrzędami pogrzebowymi na słowiańskich wybrzeżach Bałtyka – uwagi ojęt. J. J. J.*, „Archeologia Historii” 8, 71–81.
- Łukasz T.
1965 *Kultura wschodniopomorska na Pomorzu Gdańskim I. Materiały*, Biblioteka Archeologiczna 19.
1979 *Kultura wschodniopomorsko-kompozytowa*, (w:) Przesłania ziemi polskiej. IV, Od środkowej epoki i gwałtu do środkowego okresu lateńskiego, red. J. Dębski, Z. Rajewski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 147–165.
- Machajewski H.
1980 *Osada z późnego okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Rogowie, stan 4, woj. koszalińskie*, (w:) Studia i materiały do osadnictwa Pomorza Środkowego na przełomie er, red. J. Zieliński, Koszalin, 7–55.
1988 *Untersuchungen zur Genese der Dübzinio-Gruppe*, „Zeitschrift für Archäologie” 22, 65–82.
1992a *Z badań nad chronologią dębzyńskiej grupy kulturowej w dorzeczu Parsęty*, Poznań.
1992b *Skandynawskie elementy kulturowe na Pomorzu Zachodnim z okresu wczesnych łudów (z połowy IV w. – początek VI w.)*, „PK” 10, 71–96.
1999a *Słowiańskie kulturowe w dorzeczu Parsęty w młodszym okresie przedrzymskim*, (w:) COMIT AN. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin, red. J. Andrzejewski, Warszawa, 233–245.
1999b *Zur Entstehung von Kulturlanden und siedlungsgeographischen Wandel in Westpommern vom 1. Jhd. n. Chr. bis zum 5./6. Jhd. n. Chr.*, „Archäologische Zeitschrift” 4, 241–262.
2000 *Grzebiętyśko ludność grupy gdańskiej na wzniesieniu Młynówka na Walmie, woj. zachodniopomorskie*, (w:) Studia i materiały do osadnictwa Pomorza Środkowego na przełomie er, red. R. Madyda-Łęga, T. Bochnak, Kraków, 241–253.
2001a *Die Stempelverzierte Keramik in Westpommern*, (w:) „Antiquarische Mitteilungen zur vorrömischen, römischen und mittelalterlichen Archäologie. Festschrift für Adam Louhe zum 65. Geburtstag, red. M. Meyer, Internationales Archäologisches Studienkollegium D, Berlin, 359–371.
2001b *Wygodne. Ein Gräberfeld der Oksywie-Kultur in Westpommern*, Monumenta Archaeologica Barbariana 9, Warszawa.
2005 *Poludniowo-zachodnie strefa basenu Morza Bałtyckiego u schyłku starożytności*, (w:) Archeologia o początkach Słowian, red. P. Kaczanowski, M. Perzeziński, Kraków, 181–202.
2006a *Pomorze Środkowe w okresie rzymskim i we wczesnej fazie okresu wczesnych łudów*, (w:) Górnich saskich La Pomorze, red. W. Nowakowski, Koszalin, 35–63.
2006b *Grzebiętyśko ludność kultury gdańskiej z przywarianego skąd oraz grob z wczesnego okresu przedrzymskiego w Torzymiu, pow. Kamień Pomorski, stan 10*, (w:) Górnich saskich La Pomorze, red. W. Nowakowski, Koszalin, 85–106.
2008 *Siedzenie des Ostseebeckens und der Elbe-Kulturreise in der späten römischen Kaiserzeit und in der frühen Stufe der Völkerwanderungszeit*, (w:) The Transition to the New Medieval Society. Roman Period and Migration Period, red. B. Nieczajowska-Wasilewska, M. Jasiński, P. Łuczkiwicz, S. Sadowski, Lublin, 131–159.
2010 *Studia i materiały nad wydobyciem i zabytkami Rowanicy Górzniowskiej*, Poznań.
2011 *Z badań nad okresem przedrzymskim na Pomorzu Zachodnim*, (w:) Między kulturą pomorską a kulturą oksywijską. Przegląd kulturowy w okresie lateńskim, red. M. Fedziński, H. Paner, Gdańsk, 209–219.
2012 *Z badań nad formami osad z okresu rzymskiego w dorzeczu dolnej Odry. Przykład osady z Czarnowca, powiat pyrzycki, woj. zachodniopomorskie*, (w:) Z najdawniejszych dziejów Grzegorzewki Domańskiego na pięćdziesiąt lat pracy naukowej, red. A. Jaszewska, Zielona Góra, 403–436.
- Machajewski H., Perzeziński R.
2004 *Z badań nad ceramiką naczyńową z okresu przedrzymskiego w Wielkopolsce*, (w:) Kultura łateńska na Nizinie Wielkopolskiej-Kujawskiej, red. H. Machajewski, Poznań, 85–121.
- Machajewski H., Perzeziński R.
2005 *Grzebiętyśko z przełomu wczesnego i późnego okresu rzymskiego w Wzniesieniu „Młynówka” w Walmie, woj. zachodniopomorskie, stan 8*, (w:) Europa Barbara. Światowiedza archeologii w Marburgu, red. P. Łuczkiwicz, Lublin, 271–286.
- Machajewski H. et al. (Machajewski H., Lecciejewska A., Wleziński J.)
2011 *Osada ludności z okresu przedrzymskiego i wczesnorzymskiego w Świątyni, gm. Starogard-Szczeciński, stan 10*, (w:) XVI Sesja Poliorceznawcza, vol. 1, red. M. Puczyłowski, H. Paner, Gdańsk, 267–296.
- Madyda Ł.
1977 *Sprzężenie i okucia pasa z metalowymi ozdobami na obszarze środkowo-europejskiego Barbaricum w okresie wpływów rzymskich i we wczesnej fazie okresu wczesnych łudów*, „MSW” 4, 351–411.

- Macyja-Legutko R.
1985 *Die Güstelschichten der Römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteldeutschen Barbaricum*, BAR International Series, Ser. 300, Oxford.
- Mańk J.
2012 *Włókniarstwo kultury wielbarskiej*, Łódź.
- Mączyński G.
1934 *Die drei Latènefriedhöfe von Komkau, Geritz und Mersin, Kreis Köstritz (Pommern)*, „Mannus“ 26, 1–2, 145–160.
- Mączyński K.
1979 *Impacty rzymskie na ziemiach slawońskich*, Thracia.
- Mańkowski T.
1961 *Katalog cmentarzy ludności kultury brzozińskiej w Polsce*, Warszawa.
1962 *Obzrdek pogrzebowy ludności kultury brzozińskiej w Polsce*, „PA“ 4, 5–135.
1969 *Obzrdek pogrzebowy ludności kultury pomorskiej*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
1979 *Katalog cmentarzy ludności kultury pomorskiej*, t. 1, Słupsk.
1981 *Katalog cmentarzy ludności kultury pomorskiej*, t. 2–3, Słupsk.
- Malmström B.
1966 *Nordiska myn i före år 1000*, Lund.
- Marciniak J.
1955 *Sprawozdanie z działalności Muzeum Pomorza Zachodniego w latach 1945–1954*, „Archaeologia“ 4 (1946–1951), 148–149.
- Marek L.
2004 *Wzajemnościowość między Europą Środkową i Wschodnią. Dylematy archeologa i brzozińca*, Acta Universitatis Wratislaviensis 2695, Studia Archaeologica 86, Wrocław.
- Markow A.
1910 *Topografija kladov vorotnych monet*, St. Petersburg.
- Matyszewska A.
2011 *Kultura ceramiki sznurkowej na Dolnym Nodźbrazu*, Archaeologia Białost. 7, Poznań.
- Matyszewska A., Kowalski K.
w druku *Doim. Nadoczne w młodziej epoce kamienia jako przedmiot badań regionalnych*, (w:) Materiały z konferencji „Polskie regiony – teraźniejszość i rekonstrukcja”, Uniwersyte Rzeszowski 9–11 maja 2011.
- Męczyńska M.
1971 *Szkłany paciorek z „Wawrzyni” z Białej, pow. Moński*, „WA” 39, 291–300.
2007 *Zwierciadła kultury wielbarskiej – czego nie widać?*, (w:) Nowe materiały i interpretacje. Stan dyskusji na temat kultury wielbarskiej, red. M. Puczyłowski, II. Paner, Gdańsk, 365–398.
- Mezardier J.
1888 *Gutachten Pfennige*, „ZfN” 16, 233–235.
1895 *Deutsche Münzen* 3, Berlin.
- Metcalf D. M.
1995 *Wolung-Age metalwork. 1. Late Roman and Byzantine gold in the northern limit*, Numismatic Chronicle 155, 415–411.
- Meyer M.
2011 *Migration und Adaptation. Ein Differenzierendes Modell zur Erklärung der La-Tène-Zeitlichen Przeworsk-Funde in Deutschland*, (w:) Nadoczne w Starożytności. Konferencja. Czajnice 23–30 czerwca 2011 roku, red. G. Domanski, Zielona Góra, 52–71.
- Mielczowski A.
2007 *Osady kultury wielbarskiej fazy lubowidzkiej*, (w:) Nowe Materiały i Interpretacje. Stan dyskusji na temat kultury wielbarskiej, red. M. Puczyłowski, II. Paner, Gdańsk, 555–582.
- Milcentz R.
1935 *Einiges über und aus Gross-Zarnow*, Zeitschrift-Beflage des Pyritzer-Kreisblattes zur Förderung der Heimatpflege 14, 3–56.
- Mikolajczyk A.
1990 *Change patterns in the 11th-century coin hoards from Poland*, (w:) Sigtuna Papers, Commentationes de nummo sacae forum IX–XI, red. K. Jonsson, B. Malmström, Nova Series 6, Stockholm, 225–239.
- Moravská Štepcová K.
1965 *Zur Chronologie der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen*, „Berliner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte“ 3, 103–114.
- Müller A. von
1956 *Die birnen- und kugelförmigen Anhänger der älteren römischen Kaiserzeit*, „Offa“ 17, 93–114.
1957 *Formenkreis der älteren römischen Kaiserzeit im Raum zwischen Havelmündung und Ostsee*, Berlin.
- Müller-Karbe H.
1961 *Die Völlgräber der Urnenfelderzeit aus Bayern*, München: Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 6, München.
- Müller-Wille M. (red.).
1976 *Das Bootamergab von Haithabu*, Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu 8, Neumünster.
- N.N. (M. Saniowiczówna, K.)
1946 *Łoż miedzianych prehistorycznych na Pomorzu Zachodnim*, „ZOW” 15/6, 96–112.
- Nadolski A.
195 *Studia nad zdobojenkami polskimi w X, XI i XII wieku*, Acta Archaeologica Universitatis Lodzensis 3, Łódź.
- Najdlowa J.
1986 *Szczecińskie muzea w latach 1945–1948*, (w:) Pomorskie lata kultury szczecińskiej. Materiały z sesji popularyzatorskiej odbytej w Szczecinie 13 VI i 28 X 1985 r., red. K. Kozłowski, Szczecin, 163–170.
- Nierhaus R.
1955 *Kaiserzeitlicher Südwestimport nach dem fernen Germanien? Zur Frage der Verankerungsweg der römischen Bronzezeitliche und Trunkgefäße im germanischen Norden*, „Acta Archaeologica“ 25, 2–2–260.
- Niewęgowski A.
1981 *Osiedla, obiekty i depozyty kulturowe*, [w:] Prace i Materiały Ziem. Polskiej, V, red. J. Wickowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 430–435.
- Nowak M.
2009 *Drugi etap neolitu w ziemiach polskich*, Kraków.
Okulicz-Kozaryn J.
1992 *Centrum kulturowe z pierwszych wieków naszej ery u ujścia Wisły*, Barbaricum 2, 137–157.

- Oliva M.
2000 *The Bonn II Upper Palaeolithic Burial*, (w:) *Flintens of the Golden Age: The Mid Upper Palaeolithic of Tunesia* 53,000–20,000 BP, red. W. Rochercks, M. Mass, J. Sroboca, K. Penecma, University of Leiden: 143–156.
- Otkhausen O.
1885 *Über Zinngrube aus Gräbern und über den Belag der Griffzunge eines Bronzeschwertes mit Bleioxyd*, Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte Berlin 1885, „ZfE“ 13: 98–110.
1887 *Über Gräber der Bronzezeit in Fionestromen unteracht durch Thom. Dr. W. König in Sweden*, Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte Berlin 1887, „ZfE“ 19: 605–608.
- Orszak A., Rogalski B.
2010 *Troszyn, gm. Wolin, pow. Kamień Pomorski, uję. zachodniopomorskie, stan. nr 12. AZP: 21–07/73*. Opracowanie wyników badań – praca w manuskrypcie złożona w Dziale Archeologii MNS w Szczecinie i Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.
- Paulsen P.
1934 *Der Goldschatz von Hiddensee*. „Mannus“ 26: 82–117.
- Paucak M.
2009 *Gmentarsko ladnoći kulturno jasovskij w Troszynie, stanowisko 10, powiat Kamień Pomorski* – praca magisterska złożona na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego.
- Pesch A.
2007 *Die Goldbrakteaten der Völkerwanderungszeit – Thema und Variation*. Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 35, Berlin–New York.
- Petersen E.
1919 *Die norske vikingesvend. En typologisk-kronologisk studie over vikingetidens væben*. Kristiania.
1929 *Die Frühgermanische Kultur in Ostdeutschland und Polen*, Berlin.
1936 *Frage der germanischen Besiedlung im Räume zwischen Oder und Weichsel in der Völkerwanderungszeit*. „Mannus“ 25: 19–67.
1939 *Das ostelbische Raum als germanisches Kultfeld im Lichte der Bodenfunde des 6.–8. Jahrhunderts*, Leipzig.
- Péillon J.-M.
2008 *Des barbares pour quoi faire? Réflexions préliminaires sur la fonction des potes oxydées du Magdaléien supérieur* (w:) *Recherches sur les anomalies de procédés du Paléolithique supérieur au Néolithique* (actes de colloque C85 XV congrès de l'UISPP, Lisbonne, 19 septembre 2006), red. J.-M. Péillon, M.-H. Dias-Meirinho, P. Carclain, M. Elongren, C. Normand, N. Vacheryon, *Paléontologie* 1: 69–102.
- Peterson W.
1926 *Urne aus der Gingszer Heide und gewölbter Bronzezimer aus der Umgegend von Gingszer*, „PZ“ 17: 238–241.
1931 *Die vorgeschichtlichen Münzfunde Pomernens*, Mitteilungen aus der Sammlung vorgeschichtlicher Altertümer der Universität Greifswald V, Greifswald. Photographisches Album.
1880 *Photographisches Album der prähistorischen und anthropologischen Ausstellung zu Berlin 1880*, II, tablica.
- Piarski J.
1998 *Gdzie było i co. naśladownictwa japońskie monety wczesnośredniowiecznych?*, (w:) *Falsterstwa i naśladownictwa monety*, red. M. Gaczarzewicz, Poznań, 19–59.
2001 *Monety wazkie i miedziane na Pomorzu wczesnym średniowiecznym*, (w:) *Najnowsze badania numizmatyczne i sfragistykę Pomorza Zachodniego*. Materiały z konferencji naukowej 50 lat Działu Numizmatycznego Muzeum Narodowego w Szczecinie 19–20 września 2002 roku, red. G. Heroszko, Szczecin, 54–61.
- Piskorski J. M.
1987 *Miasta brzoława szczecińskiego do połowy XIV wieku*, Warszawa–Poznań.
- Piskorski J. M. (red.)
1999 *Pomorze Zachodnie poprzez wieki*, Szczecin.
- Pionk T.
2005 *The portable art of Mesolithic Europe*. Acta Universitatis Wratislaviensis 2527, Wrocław.
- Pietruski C.
1965 *Państwo Bydgoszczy i powiat bydgoski*, Bydgoszcz.
- Pirsch S.
199 *Die Gewebefabrikate des mesolithisch-neolithischen Fundplatzes von Friesack 1, Kr. Havelland*, „Neolithforschungen des Brandenburgischen Landesmuseums für Ur- und Frühgeschichte“ 28: 99–107.
- Przewoźna K.
1965 *Owada z Izo. p.n.e. / Taw. n.e. w Jastarni, pow. Puck*, „Dziennik“ 3: 185–212.
- Przybył M.
2007 *Die nordosteuropäischen Elemente in der Dobczyca – Group der jüngeren römischen Kaiserzeit*, „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz“ 54: 573–611.
- Przybył M. S.
2009 *Inter-cultural contacts in the Western Carpathian area at the turn of the 2nd and 1st millennia BC*, Warszawa.
- Pył T.
1897 *Die Greifswalder Sammlungen vorcolindischer Alterthümer (II)*, „Preussische“.
- Raček Z.
1935 *Zur vordhermanischen Besiedlung des Kreises Prenzlau*, „Mitteilungen des Uckerländischen Museums- und Geschichtsvereins Prenzlau“ 9/1: 3–20.
1957 *Der Wausberger Moorfund – Gürtelreste und Körper Schmuck*, Offa – Bücher 13, Neu-münster.
1994 *Der „Alte See“ bei Pank, ein Opferplatz urgeschichtlicher Zeit im östlichen Pommern*, „RGZM“ 41/1: 231–295.
- Rasmussen N. S.
1934 *Nordens tidigste import af engelsk mønt*, „Formånen“ 29: 366–372.
- Rat G.
1977 *Körpergräber mit Glasfibeln des 4. vordhrislichen J. inbunden im Oder-Weichsel-Raum*, „Acta Praehistorica et Archaeologica“ 3: 109–211.
- Regling K.
1912 *Römische Denkmäler von Fröndenberg*, „ZfN“ 29: 189–258.
- Rehbein H.
1964 *Vor- und frühgeschichtliche Fundplätze in der Umgebung von Gollnow-Eichberg, Kreis Neugard*, (w:) *Pommersche Funde und Ausgrabungen aus den 30er und 40er Jahren*, red. H. J. Eggers, 10. Beheft zum Atlas der Geschichte (Tafelband), tabl. 67–86.
1969 *Vor- und frühgeschichtliche Fundplätze in der Umgebung von Gollnow-Eichberg, Kreis Neugard*, (w:) *Pommersche Funde und Ausgrabungen aus den 30er und 40er Jahren*, red. H. J. Eggers, 11. Beheft zum Atlas der Geschichte (Tafelband), 87–99.
- Reynah B.
1988 *Wczesnośredniowieczny skarb srebrny z Nowej Huty-Pierzowa. Część awalityczna*. Materiały Archeologiczne Nowe Huty 12: 131–148.

- Rębkowski M.
 2001 *Przemiany leżące miast w Księstwie Zachodniopomorskim. Przemiany przestrzenne i kulturowe*, Kołobrzeg.
 2007 *Chryzjanizacja Pomorza Zachodniego. Studium archeologiczne*, Szczecin.
- Rogalski B.
 2010a *Gmentaryzacja w Marianowic i problem fazy marianowskiej*, (w:) Między kulturą lużycką a pomorską. Przemiany kulturowe we wczeszej epoce żelaza, red. M. Puczyłło, H. Panicz, Olsztyn, 135–152.
 2010b *Przemiany kulturowe na Pomorzu Zachodnim w początkowym okresie przedrzymskim (III–I w. p.n.e.)*, Szczecin.
 2010c *Osada ludności kultury wyższej w Głuszynie, pow. Słupsk, stan. I*, „MZP”, N. 8. 4/5 (2007/2008), 1 – Archeologia, 21–75.
- Rogalski B., Rauten G.B.
 2006 *Sytuacja osadnicza na Pomorzu Środkowym w dobie poprzedzającej uformowanie się kultury wielbarskiej* (w:) Główna Pomorza Środkowym, red. W. Nowakowski, J. Borkowski, A. Ciepliński, A. Kaszyński, Koszalin, 65–82.
- Roman F.
 1998 *Ostrogi kręstowate z terenu ziem polskich*, (w:) 20 lat archeologii w Masłomęczu i Weterani, red. J. Ilkja, A. Kosowski, Lublin, 165–188.
- Rozoy J.G.
 1978 *Les Derniers Chasseurs. L'Épipaléolithique en France et en Belgique. Essai de synthèse*, Bulletin de la Société Archéologique Champenoise. Numéro spécial, juin 1978.
- Rutkiewicz M.
 1978 *Wczesnośredniowieczne zabawki i przedmioty do gier z Pomorza Zachodniego*, „MZP” 4, 303–374.
- Rutkowski B.
 1960 *Terra sigillata znaleziona w Polsce*, Wrocław.
- Rzeczniak S.
 2001 *Spółczesność i tradycja w kulturze ludowej Pomorza Zachodniego*, Poznań.
- Samowski W.
 1955 *Muzeum etnograficzne w Polsce*, „Sztetyn” 21, 276–334.
 1969 *Kultura unięcka w Polsce I*, Wrocław.
- Schäfer S.
 1982 *Die römischen Hohlwaale der frühen Eisenzeit*, Halle-Wittenberg.
- Schäfer R.
 1951 *Die Nordgruppe des Oder-Schamkewitz*, Berlin.
- Schulenburg O.
 1927 *Der Fund von Erbow und die niedersächsischen Agrippen*, „Hamburger Beiträge zur Numismatik” 1, 14–34.
- Schulze M.
 1916 *Der Fabelfund von Trepow an der Rega*, „Baltica”, N.F. 19, 237–274.
 1977 *Die spätkaiserzeitlichen Armschneideln mit festem Nadelhaften*, Bonn.
- Schwarz H.
 1889a *Urnenfriedhöfe in Pommern*, „Baltica” 39, 81–285.
 1889b *Urnenfriedhof bei Schwedt*, „Baltica” 39, 209–210.
 1892 *Skelettfunde mit römischen Beigaben von Zirsdorf auf Völlen*, „ZfP” 24, 97–99.
 1895 *Skelettfunde mit römischen Beigaben von Berkenhagen und Falkenberg, Pommern*, „ZfP” 25, 575–601.
 1896 *Die Kultur Pommerns in vorgeschichtlicher Zeit*, „Baltica” 16, 103–208.
 1900a *Der Bronzefund von Viokow (Kreis Stettin) und die Beziehungen Pommerns zur Weichselwälder Bronzezeit*, „Baltica”, N. F. 4, 137–152.
 1900b *Münzen-Urnen von Gunglitz*, „Nachrichten über deutsche Altertumskunde” (1901), 47–5.
 1901 *Das Gräberfeld bei Oderberg-Prälitz, Prenzlau*.
 1902a *Die Bronzefund von Nassenheide (Kreis Randow)*, „Baltica”, N. F. 6, 67–74.
 1902b *Pommersche Schwärzende. Der Hackelberfund von Pützsch (Kr. Cammin)*, „Baltica”, N. F. 6, 74–94.
- Schuster J.
 1996 *Westgrenze der Wielbark-Kultur und das Problem der sog. Kulturwellen-Einflüsse aus dem östlichen Pomern*, „Ethnologisch-Archäologische Zeitschrift” 37, 399–422.
 2005 *Hof und Grab - die jüngerkaiserzeitlichen Eiten vor und nach dem Tode. Eine Fallstudie aus dem Unteren Odergebiet*, „Slovenska Archeologia” 51/2, 7–38.
 2005 *Die Beziehungen der Götter Ostbrandenburgs im späten zweiten und frühen dritten Jahrhundert zur Wielbark- und Przeworsk-Kultur. Mit einer funktionsanalytischen Untersuchung der Fibeln A 1, 1*, Veröffentlichungen zur Brandenburgischen Landesarchäologie 46/37 (2007/2008) 89–161.
 2010 *Läbbon. Älterkaiserzeitliche Fürstengräber im nördlichen Mitteleuropa*, Bonn.
- Sjöling D.
 1942 *Mosakärlar med. Anäktnaster*, „Nordvästern” 37, 23–48.
- Snow S.
 2000 *World's Oldest Stone Artefacts from Gona, Ethiopia: Their Implication for Understanding Stone technology and patterns of Human Evolution Between 2.6–1.5 Million Years Ago*, „Journal of Archaeological Sciences” 27, London, 1197–1214.
- Sudzińska K.
 1965 *Uwagi o stosunkach kulturowych w III okresie epoki brązu na Pomorzu Zachodnim*, (w:) Muzea Archaeologica Iosepho Koszowski, red. K. Jądziński, W. Hense, W. Köcke, Poznań, 16–77.
 1969 *Klasyfikacja czasowo-praehistorena kultur neolitycznych na Pomorzu Zachodnim. Część I. Katalog źródeł archeologicznych*, Szczecin.
 1972 *Klasyfikacja czasowo-praehistorena kultur neolitycznych na Pomorzu Zachodnim. Część II. Opracowanie analityczne*, Szczecin.
 1985 *Słowacki kulturowe w epoce Odry w ujęciu historyczno-archeologicznym*, (w:) Dzieje Szczecina, red. W. Filipowicz, G. Szulc, t. 1, s. 101–275, Warszawa–Poznań.
- Skovgaard R.
 1942 *De danske skærfund fra vikingetiden og den ældre middelalder indtil omkring 1150*, „Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie” 1942, 1–275.
- Skrzypczak J.
 1971 *Czasy najpóźniejsze*, (w:) Dzieje ziem pomorskich, red. H. Rybicki, Poznań, 26–51.
 1978 *Stan badań archeologicznych nad kulturą pomorską na Pomorzu Zachodnim*, (w:) Problemy kultury pomorskiej, red. T. Malinowski, Koszalin, 193–217.
- Stożek J.
 1899 *Denary Bolesława I, II i Vladivoje*, Praha.

Sonczetel J Ch.

- 1990 *Grünegele Siebel. Studien zur monetären Struktur bronzeweltlicher Florie im nördlichen Mitteleuropa*, Vorgeschichtliche Forschungen 19, Berlin–New York.
- Snoecanu T.
1995 *Die Fundamentale bronzeweltlicher Deponierungen – Ein Beitrag zur Herleitung beiderseits der Karpaten*, (w) *Bronzezeitliche Funde aus Rumänien, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa* 10, red. T. Surovczanu, Berlin, 15–89.
- Spöckhorst P.
1926 *Die Kultur der jüngeren Steinzeit in der Mark Brandenburg*, Berlin.
1931 *Die germanischen Griffwangenmesser*, Römisch-Germanische Forschungen 5, Berlin–Leipzig.
1934 *Die germanischen Vollgriffschwerter der jüngeren Bronzezeit*, Römisch-Germanische Forschungen 9, Berlin–Leipzig.
1937 *Jungbronzeweltliche Hufeisen Norddeutschlands (Periode IV)*, Kataloge des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz 12, Mainz.
1956 *Jungbronzeweltliche Tierfunde der Südküste des Norddeutschen Kreises (Periode V)*, I, II, Kataloge des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz 16, Mainz.
- Stawarska T.
1987 *Katalog paciorków szklanych z obszaru Polski północnej w okresie wpływów rzymskich*, Wrocław.
1999 *Naczynia szklane okresu rzymskiego z terenu Polski. Studium archeologiczno-technologiczne*, Warszawa.
- Steinborn B.
2001 *Odyskany portret księcia pomorskiego Filipa I.* (w) *Instantia est mater doctrinae*, red. B. Wilgocki i inn., Szczecin, 471–475.
- Stenberger M.
1958 *Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit*, I Text, Stockholm–Uppsala.
- Stelbow E.
1935 *Ungewöhnliche Funde aus dem Kreise Lauenburg in Pommern*, „Heimat-Kalender für den Kreis Lauenburg in Pommern”, Lauenburg, 42–47.
- Strzyżewski Cz.
1977 *Czwolnawysko kultury wschodniopomorskiej w Miedlegznie, pow. Kolobrzeg*, „KZM” 2, 5–38.
1974 *Z badań nad uprawą roli w okresie późnolactyjskim i w wpływ rzymskich na Pomorzu*, „Studia Archaeologica Pomeranica” 2, Kołobrzeg, 113–128.
- Stoborzak A.
1998 *Untersuchungen auf den Inseln Usedom und Wollin im Anschluss an die Vinetafrage*, „BaltSt” N. F. 2, 66–123.
1990 *Der Bronzefund von Klein Zornow*, „MSt” 14, 74–76.
1991 *Das Münzfund von Damsin*, „MSt” 18, 12–127.
1995 *Zimmerne Halsringe der Bronzezeit*, „MSt” 19, 22–25.
1998 *Anlage II. Bericht über die Hausurne von Obhwitz*, „BaltSt” N. F. 12, XIV–XVII.
1990 *Grabstätten römischer Kulturprobleme in Schaspitze*, „MSt” 2, 169–174.
1995 *Anlage II. Pommersche Hausurnenfunde*, „BaltSt”, N. F. 17, XII–XV.
- Suchbaldski S.
1982 *Moneta i obrót pieniężny w Europie Zachodniej*, Wrocław.
1998 *Moneta falszywa w Polsce we wczesnym średniowieczu*, (w) *Falszerstwa i naśladowstwa monet. Materiały z XI Ogólnopolskiej Sesji Numizmatycznej w Nowej Soli*, 18–19 października 1998, Poznań, 37–48.
2000 *Rezerwa inwentarza znalezisk monet wczesnośredniowiecznych z obszaru Polski (VI–II połowa XII w.)*, „SVN” 44/2, 161–170.
- Szűle A.
1926 *Zwei Funde aus der sächsisch-fränkischen Kaiserzeit*, 1. *Der Fund von Neuhoß*, 2. *Der Fund von Prenzlau*, „ZfN” 36, 101–109.
1936 *Nordische Pfennige in Funden von Pommern und Pommernellen*, „Marius” 28, 229–332.
- Szűgostowska Z.
1997 *Examples of the Application of Wood Tar During the Mesolithic on Polish Territory*, (w) *Proceedings of the First International Symposium on Wood Tar and Pitch*, red. W. Bezczoński, W. Piotrowski, Warszawa, 19–24.
- Szűfrański W.
1947 *Litceuszka z saskiej porcelany*, „ZOW” 16/7–8, 95–101.
- Szűmich E.
1986 *Karolingerzeitliche Waffenfunde aus Östreich. Teil I. Die Schwerter*, „Archaeologia Austriaca” 70, 385–411.
- Szűpura A.
1987 *Die Beile in Polen I (Flachbeile, Rondleisenbeile, Rondleisenmeißel)*, FB7 IX/16, München.
- Szűzali M.
1994 *Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertumskunde*, (w) *Encyklopedia Szczecińska Tom 1*, red. T. Białocki, Szczecin, 282–283.
1995 *Srubenrauch Adolf*, (w) *Encyklopedia Szczecińska Tom II*, red. T. Białocki, Szczecin, 434.
2000 *Pomostami i szlakami. Tourystyczna Historia i Stratygrafia Pomorza w Szczecinie w latach 1828–1918*, Szczecin.
- Szűżowski J.
1984 *Naczynia drewniane z późnej starożytności na ziemiach polskich*, Katowice.
- Śliwa B.
1974 *Die Grabfunde der jüngeren Bronzezeit in Pommern*, „BaltSt” N. F. 60, 32–60.
- Swiatkiewicz P.
2002 *Uchrojenie wczesnośredniowieczne z Pomorza Zachodniego*, Acta Archaeologica Lodziana 48, 1662.
- Tűckenberg K.
1971 *Die jűngere Bronzezeit in Nordwestdeutschland*, Veröffentlichungen der ungeschichtlichen Sammlungen des Landesamts des Harz, Heft 19, 1 Bildschiebe.
- Tűjral T.
1975 *Műhen van 8. Jűrhazadert*, Praha.
- Teuberger T.
2005 *Decorated objects of the older Mesolithic from the northern lowlands*, (w) *Mesolithic on the Move. Papers presented at the Sixth International Conference on the Mesolithic in Europe*, Stockholm, red. E. Larsson, Oxbow Books.
- Teuberger T., Anserger J.
2000 *Das Feinschiff von Stolp (Stupsk, Polen). Ein mesolithisches Areal?*, „Archäologisches Korrespondenzblatt” 30/5, 352–352.
- Tempelmeier-Macyzowska M.
1985 *Die Felle der rűmischen Kaiserzeit und der frűhen Phase der Vűllgrwanderungszeit im mitteleuropűischen Barbaricum*, Mainz am Rhein.
- Thomas S.
1960 *Studien zu den germanischen Kűnsten der rűmischen Kaiserzeit*, Arbeits- und Forschungsberichte zur Sűchsichen Bodendenkmalpflege 8, 24–215.
- Thomsen Ch. J.
1866 *Catalogue de la collection de monnaies de Jeu Christian Jűrgensen Thomsen*, II, Copenhagen.

- Tyboliewicz R.
2011 *A Hoard from the Migration Period from Karłina (North-Western Poland)*, „Wk” 51, 143–159.
- Týnice A.
1987 *Brązowe ozdoby z młodszej epoki brązu*, „MZP” 33, 19–146.
- Tyzler L.
1999 *Terra sigillata na ziemiach polskich*, Łódź.
- Umbreit C.
1937 *Neue Forschungen zur ostdeutschen Steinzeit und frühen Bronzezeit*, Berlin, Leipzig.
- Uslar R.v.
1977 *Zu einer Fundkarte der jüngeren Kaiserzeit in der westlichen Germanic libera*, „ZfZ” 52, 121–147.
- Virchow R.
1882 *Ferrous nach Siedon*, „Z.F.” 11, (113).
1887a *Thiersack aus Bernstein von Stolp*, „ZfZ” 19, 401–42.
1887b *Bronzemanuskripte von Bialitz bei Belgard, Pommern*, „ZfZ” 19, (56)–(57).
- Wachowski K.
1992 *Kultura karolinska w Slownieszczyzna Zachodnia*, Wrocław.
- Wagner S. C.
1842 *Handbuch der vorzüglichsten, in Deutschland entdeckten Alterthümer aus heidnischer Zeit*, Weimar.
- Walent K.
1980 *Obrzędek pogrzebowy na Pomorzu w okresie późnolazickim i rzymskim*, *Archaeologia Baltea*, 5, 166.
- Walter E.
1889 *Prähistorische Tunde in Pommern zwischen Oder und Rega*, (w:) Königl.ches Mariensifis-Gymnasium zu Stettin, Ostern-Programm, red. G. Wölker, Stettin, 1–46.
1891 *Kaiserzeitlicher Grabhügel von Obwoditz*, „BaltSt”, N. F. II, 292–294.
1898 *Die steinzeitlichen Gefäße des Stettiner Museums*, (w:) Beiträge zur Geschichte und Alterthumskunde Pommerns: Festschrift zum fünfzigjährigen Jubiläum des Herrn Gymnasial-Director Professor F. Lemcke als Vorsitzenden der Gesellschaft für Pommernische Geschichte und Alterthumskunde, Stettin, 1–27.
1901 *Über Alterthümer und Ausgrabungen in Pommern im Jahre 1900*, „BaltSt”, N. F. 5, 247–251.
1906 *Über Alterthümer und Ausgrabungen in Pommern im Jahre 1905*, „BaltSt”, N. F. 10, 191–197.
1907 *Über Alterthümer und Ausgrabungen in Pommern im Jahre 1906*, „BaltSt”, N. F. 11, 209–219.
1916 *Über Alterthümer und Ausgrabungen in Pommern im Jahre 1914*, „BaltSt”, N. F. 19, 265–280.
- Wangenheim A. S. v.
1894 *Grabhügel Fund bei Neu-Lobitz*, „Mbl” 8, 39–42.
- Wächter K.-P.
1996 *Zur Siedlungsgeschichte des Odergebietes vom Spätpaläolithikum bis zum frühen Neolithikum*, (w:) Człowiek a środowisko w środkowym i dolnym Naddęciu, red. L. Leszczyński, E. Gringolts-Dalmeier, Wrocław 1996, 27–40.
- Wichmann N.
1889 *Altertümer von Gniezno*, „Mbl” 11.
- Wörner J.
1982 *Zu einer elbgermanischen Fibel des 5. Jahrhunderts aus Gaukühnshofen, Ldkr. Würzburg. Ein Beitrag zu den Fibeln vom „Typ Wiesbaden“ und zur germanischen Lanzomamentik*, „Bayrische Vorgeschichtsblätter” 47, 225–251.
1988 *Dankony und Franziska. Untersuchungen zur Carpathen-Kultur zwischen Savth und Duxeth und zu den „Reichthumszentren“ auf Tännö*, „Bonner Jahrbücher” 185, 241–286.
- Wesołowski S.
1985 *Plemiona kultury łużyckiej na terenie Szczecina od XII do IV wieku p.n.e.*, (w:) Dzieje Szczecina I, red. W. Filipowicz, G. Labuda, 379–468.
- Wiberg C. F.
1867 *Der Einfluß der Russischen Völker auf dem Norden durch den Handelsverkehr*, Hamburg.
- Wieczorowski T.
1947 *Stan potrzeby i zadania Działu Prehistorycznego Muzeum Miejskiego w Szczecinie*, „ZOW” 16/5–6, 141–3.
- Wielowiejski J.
1970 *Konтакты Narisami i Pawonii z kulturą północnymi*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
1985 *Die spanhelischen und römischen Bronzegefäße in Polen*, „Bericht Römisch-Germanische Kommission” 66, 123–320.
1990 *Naukowcowie wykopali na ziemiach śródolnych w Polsce*, „Archeologia” 40, 89–106.
1995 *Zagadnienie przepływu ceramiki rzymskiej*, „Archeologia” 44, 69–79.
- Wielowiejski J. (red.)
1982 *Znaczenie wojen markkańskich dla państwa rzymskiego i północnego Barbarzyństwa*, Warszawa.
- Wielowiejski P.
1996 *Bertram in der Poznańsk-Kultur*, *3 RGK T!* (1997), 215–242.
- Wierzbicki J.
1999 *Lepawski mikroregion osadniczy ludności kultury pucharów lejkowatych*, Poznań.
2011 *Ślady polskiej ludności kultury ustępowej na Pomorzu Środkowym. Nowo odkryte materiały z dawnych badań wykopaliskowych*, (w:) XVI Sesja Pomorzoznawcza. 1. Od epoki kamienia do wczesnego średniowiecza, red. M. Prdziński, II. Panca, Gdańsk, 13–22.
- Wielkowska H.
1975 *Spoleczności łowicko-rybackie wczesnego holocenu*, (w:) Prahistoria ziem polskich, 3, *Palaeolit i mezolit*, red. W. Hensel, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 339–438.
- Witoch R.
1995 *Klamry do pasa kultury oksyńskiej*, „PomArt” 16, 9–50.
- Wiśniewski T.
1966 *Kultura amfor kulturowych w Polsce północno-zachodniej*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
1971 *Uwagi o grupie goroskiej kultury leśniczelskiej w Polsce Zachodniej*, „LZ” 16, 85–104.
1971 *Kultura ceramiki osęgowej wycię na ziemiach przykraj*, *Studia Archeologica Pomeranica*, Koszalin, 53–77.
1979a *Kształtowanie się miejscowych kultur rolniczo-hodowlanych. Plemiona kultury pucharów lejkowatych*, (w:) Prahistoria ziem polskich. I, *Neolit*, red. W. Hensel, T. Wiśniewski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 162–260.
1979b *Dalszy rozwój ludów neolitycznych. Plemiona kultury amfor kulturowych*, (w:) Prahistoria ziem polskich. II, *Neolit*, red. W. Hensel, T. Wiśniewski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 261–299.

- Wiślański T., Czerniecki M.
1970 *Okres kultury pucharów lejkowatych w Świdwie pow. Pyrzyce (zam. 6)*, „MZP” 15.
- Wit W.
1928 *Der Ringel und seine Umgebung in vor- und frühgeschichtlichen Zeit*, Stettin.
1934 *Urgeschichte des Stadt- und Landkreises Stolp*, Beiträge zur Teilmarkunde Pommerns 8, Strelp.
1964 *Die vorgeschichtlichen Funde des Kreises Stolp*, (w:) Pommersche Funde und Ausgrabungen aus den 30er und 40er Jahren, 10. Beilicht zum Atlas des Urgeschichte, red. H.J. Eggess, Tübingen, 92–97.
1969 *Übersicht über die vorgeschichtlichen Epochen des Kreises Stolp*, (w:) Pommersche Funde und Ausgrabungen aus den 30er und 40er Jahren, 11. Beilicht zum Atlas des Urgeschichte, red. H.J. Eggess, Tübingen, 105–119.
- Wolęciowiec R.
1959 *Uwagi do zagadnienia stosunków kulturowych w okresie kielickim na Pomorzu Zachodnim*, „MZP” 5, 121–143.
1965 *Cmentarzysko w okresie późnoluzyjskiego i rzymskiego w Wąsoszynie pow. Świdwin*, „MZP” 11, 229–230.
1966 *Chronologia względna okresu wczesnorzymskiego na Pomorzu Zachodnim w świetle niektórych jej wyznaczników*, „MZP” 12, 169–195.
1970a *Kultura jużyjska na Pomorzu Zachodnim*, (w:) Materiały do prahistorii ziem polskich V, red. J. Wielowiejski, Warszawa, 43–66.
1970b *Napływ importu rzymskich do Europy na północ od środkowego Dunaju*, „AP” 17, 207–242.
1975 *Gronowo 1973 – badania na cmentarzysku kurhanowym z okresu wplywu rzymskiego*, „MZP” 19, 129–167.
1977 *Pole owo kulności kultury wielbarskiej w okresie wczesnorzymskiego w Gronowie na Pomorzu*, „WN” 62, 221–241.
1979 *Kultura pomorska i kultura okryjska*, (w:) Problemy kultury pomorskiej, red. T. Malinowski, Słupsk, 33–59.
1981 *Kultura okryjska i kultura wielbarska; Grupa nadodrzańska*, (w:) Prahistoria ziem polskich V, red. J. Wielowiejski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 137–165; 192–196.
1981a *Kultura okryjska i kultura wielbarska; Grupa nadodrzańska*, (w:) Prahistoria ziem polskich V, red. J. Wielowiejski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 137–165; 192–196.
1981b *Grupy kulturowe na pograniczu kręgu nadlubińskiego*, (w:) Prahistoria ziem polskich V, red. J. Wielowiejski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 200–216.
1981c *Kultura wielbarska (faza lubowudzka)*, Prahistoria ziem polskich V, red. J. Wielowiejski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 167–175.
1985 *U schyłku starożytności. Okres przedrzymski i rzymski (I w. p.n.e. – V w. n.e.)*, (w:) Dzieje Szczecina, red. W. Filipowak, G. Labuda, Warszawa–Poznań, 169–201.
1989 *Cmentarzysko w Marianowie i problem schyłkowej fazy kultury lużyckiej na Pomorzu*, (w:) Problemy kultury lużyckiej na Pomorzu, red. T. Malinowski, Słupsk, 307–322.
1995 *Ceramika kultury wielbarskiej między Bałtykiem a Morzem Czarnym, Szczecin*.
1995 *Lubowids. Ein frühmittelalterliches Gräberfeld der Wielbark-Kultur aus Zeit vom Ende des 1. Jhs. v. Chr. bis zum Anfang des 3. Jhs.*, Monographien Archäologie Barbaricum, 1, Szczecin.
1997 *Lubieszewo. Materiały do studiów nad kulturą społeczności Pomorza Zachodniego w okresie od IV w. p.n.e. do I w. n.e.*, Szczecin.
- Wolęciowiecowa D.: R.
1965 *Ukrycie ludności Pomorza Zachodniego w progach naszej ery*, „MZP” 9, 9–156.
- Woźniak Z.
1979a *Sense faza kultury lużyckiej w Polsce i jej oddziaływanie*, (w:) Prahistoria ziem polskich IV, red. J. Labowski, Z. Rejowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 209–220.
1979b *Chronologia młodziej fazy kultury pomorskiej w świetle importu i nadkładnictwa zabytków podbudowania paladimowego*, (w:) Problemy kultury pomorskiej, red. T. Malinowski, Słupsk, 125–148.
- Wziesiński J.
1997–1998 *Groby z wazcami na terenie Polski wczesnopiastowskiej*, EMM/AlFA, Seria Archeologiczna 40, Łódź 7–16.
- Zapolska A.
2007 *Denary rzymskie znalezione w kontekstach użycia w obiektach muzealnych na terenach polskich*, „WN” 51, 119–178.
2008 *Römische Münzen im Westbaltischen Kulturkreis – Kontexte und Funktionen*, (w:) Roman Coins Outside the Empire. Ways and Phases, Context and Functions. Proceedings of the ESI/SCI Exploratory Workshop, Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3–6 September 2005, red. A. Busche, R. Ciolk, R. Wolters, Warszawa, 179–194.
- Zess II.
1937 *Ein Fibelfund des 5. Jhs. aus Schwedt/., Kn. Köblm (Pommern)*, „Germania” 2, 3–11.
- Zwrot
1947 *Zwrot srebro w Muzeum Szczecińskim*, „LOW” 16/5–6, 87.
- Zak J.
1959 *Uwagi o stylu awersyjnym w sztuce wczesnośredniowiecznej na ziemiach polskich*, „AP” 4/1, 7–27.
1960 *Problemy pochodzenia wazy z tzw. „wielbarkimi” w związku z zachodnioeuropejskimi, głównie polskimi*, „AP” 12, 297–314.
1962 *Studia nad kontaktem materialnymi społeczeństw zachodniostowiańskich ze skandynawskimi od VI do VII w. n.e.*, Wrocław.
1965 *Importy skandynawskie na ziemiach zachodniostowiańskich od IX do XI wieku (część katalogowa)*, Poznań.
1965 *Polubickiej skandynawskie na Stowiaszczyźnie zachodniej*, „Stawa Antyczna” 13, 359–404.
1967 *Importy skandynawskie na ziemiach zachodniostowiańskich od IX do XI wieku (część analityczna i syntetyczna)*, Poznań.
1977 *Pacifiki wykonane z użyciem form uwarunkowanych i wzorem zachodnioeuropejskim z połobicy i środkowej Europy*, „EMMA/AlFA” Seria Archeologiczna 25, 431–435.
1979 *Wandaljskie elementy kulturowe w kulturze preropolskiej (VII–IX w.)*, „Pomorz.” 8, 43–56.
- Zachlaska J.
2008 *Recepcja „importu” nordyjskiego na ziemiach polskich we wczesnych fazach kultury lużyckiej*, Poznań.

ZAGINIONE – OCALONE

Szczecińska kolekcja starożytności pomorskich

Publikacja prezentuje część najcenniejszych odkryć archeologicznych z dawnych zbiorów szczecińskich, z terenów położonych obecnie w granicach Polski, które przetrwały ewakuację i zawieruchę wojenną. Zabytki przedstawione są zarówno w formie bogato ilustrowanego katalogu znalezisk, jak i wprowadzenia w powiązane z nimi zagadnienia pomorskich pradziejów i czasów wczesnego średniowiecza. Książka składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy dotyczy historii tworzenia szczecińskiej kolekcji zabytków archeologicznych oraz jej wyjątkowych losów na przestrzeni ostatnich ponad sześćdziesięciu pięciu lat. Pozostałe rozdziały ukazują znaleziska w układzie chronologicznym, w ramach okresów najdawniejszych dziejów kultury na Pomorzu.

LOST – SAVED

The Pomeranian Antiquities Collection of Szczecin

The publication presents the part of the most valuable archaeological discoveries from the former Szczecin collection, found at the areas nowadays located in Poland, which survived the evacuation and turmoil of WWII. These archaeological findings are presented in the form of both a richly illustrated catalogue of discoveries as well as an introduction into the questions of the Pomeranian prehistory and the early Middle Ages associated with these antiquities. The book comprises five chapters. The first one has been devoted to the history of the establishment of the Szczecin archaeological collection and its extraordinary lot within the last sixty five years. The remaining chapters show the collected findings chronologically and cut up into periods pertaining to the divisions within the earliest cultural Pomeranian history.

MUSEUM NARODOWE
w Szczecinie